

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ioviani Pontani. De Aspiratione Libri duo. Charon
Dialogus. Antonivs Dialogus. Activs Dialogus. Aegidivs
Dialogus. Asinvs Dialogus. De Sermone Libri Sex. Belli,
Qvod Ferdinandvs Senior ...**

Pontano, Giovanni Giovano

Venetiis, 1519

Ioannis Ioviani Pontani De Bello Neapolitano Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12960

IOANNIS IOVIANI PONTANI
DE BELLO NEAPOLITANO

LIBER PRIMVS.

Taliam naturæ instituto quodam (nullum enim perpetuum est imperium) post collapsas res Romanas, & regnantem Gotum, uariae gentes, diuersis tamen temporibus occuparunt. E quibus maxime illustres Langobardorum res fuere. Hos diutius regnantes primo Frana, post Normanni et ipsi ab initio partim Germani, partim Sarmatae uerum e Gallia, quam aut pulsas, aut superatis antiquis colonis occupauerant, profecti pepulere. Princeps autem Robertus Viscardus rerum quas gessit magnitudine, ingentem sibi & gloriam & imperium comparauit. Satis enim parua manu Italiam ingressus, atq; ab Gulielmo fratre, qui Melfia aedificata, cum Normannis in Apulia confederat, cuiq; a uirtute Ferribrachio fuit cognomen, aduersus Gracos in auxilium arcessitus, rebus non semel bene gestis, cum Gulielmo, Drogoq; atq; Humfredo fratribus, qui pro aetatis prerogatiua, alius post alium Normannis praesuerat, in domum natu successisset, Constantinopolitani Imperatoris praefectos primo e Salentinis expulit, inde in Brutios cum Rogerio fratre profectus, Pœnos qui plureis annos genti imperitauerant, atq; armis eiecit, traiciensq; in Sicilia, multis cōfectis praeliis, attritisq; tandem barbaris, insulam penè omnem in suam, fratrisq; potestatem redegit. Quorum reliquias ne dum delet, maiores res omitteret, in montanis Siciliae locis sedes habere eos permisit. Mox reuersus in Italiam, Lucanos, Apulios, Samnites, Campanosq; qui cis saltus Terracinenses sunt, diuersis artibus, ac temporibus domitos, in suum, ac fratris iurare nomen coegit. Post uero cum Boanundo filio Hadriam traiciens, fugato Imperatore Constantinopolitano Alexio, plurimis captis oppidis, non exiguam Epiri, ac Macedoniae partem imperio suo adiecit. ab hoc igitur, atq; a Rogerio fratre imperium coepit, quod post a Rogerio Rogerij filio in regnum nomen uersum est, ac supra trecentos regnatum annos, maximis interim bellis fortiter administratis, pluribus rebus terra, mariq; feliciter gestis, dum ab ipsis aut propulsantur regibus, aut inferuntur bella. Federico etiam & Rege & Augusto Romanâ ecclesiâ prosterrente. Quo mortuo, excitante Romano Pontifice ad bellum Gallos, hi Siculo, ac Neapolitano regno, Carolo duce potiti sunt,

Caroliq; successoribus post inter se de regno contententibus, quæ con-
 tentio Italiam simul omnem, Galliasq; permiscuit, tandem ad Alpho-
 sum Regem deuenit, quem Hispania è ceteriore acutum, & annis, ac
 rebus gestis florentem Ioanna sibi adoptauerat, quæ per id tempus La-
 dislao fratre mortuo, Neapoli regnabat. Hic Ioanna etiam uiuente,
 primum cum Ludouico, deinde ea mortua, cum Renato, prouinciae,
 atq; Andegauiae regulis, qui & ipsi regnũ sibi Neapolitanum, quod
 ex eadem qua Carolus, stirpe essent editi, atq; ex testamẽto superioris
 Ioãne, hæreditarium asserebant, plures annos bella uario euentu ad-
 ministravit, tandem Neapoli, per uim capta, Renato etiam pulso, ui-
 cetor regno potitus est. Hoc regnante Italiae res maxime florere, Nã
 et bella multa fortissime gesta sunt, et bellis partim cõpositis, partim èt
 cõfectis, pax secuta est irãquillitatis atq; opulentiæ plena. Hæc ætas for-
 tissimos duces, sapientissimos rerũ publicarũ administratores habuit,
 uidiq; literarum studia magno fauore, ingenti frequentia, post tot se-
 culorum interiecta interualla reuocari. Quam temporum felicitatem
 Alphonsi mors turbauit. Hũc hyeme in Apuliam profectum, dum au-
 cupj, ac uenationis studijs capitur, morbus corripit, quo cõfectus haud
 multis aestuum post solstitium diebus Neapoli interijt, ætatis suæ an-
 num agens quartum ac sexagesimum. Alphonso mortuo Ferdinandus
 succedit, quem hæredem in regno Neapolitano pater instituerat, natũ
 Valentiae, in Hispania ceteriore, atq; ex muliere susceptum, quam Va-
 lentiae cum ageret in delitijs habuisset. Res hortari uideatur, quoniam
 Italiae rerum mentionem fecimus, qui tum uniuersæ status esset, quiq;
 aut populi, aut principes eam moderarentur, paucis exponere. Nec ue-
 ro ceteræ indignentur urbes, reguliq; si primæ nobis Venetiæ auspi-
 cium dicendi fecerint, & propter urbis ipsius magnitudinem, ac no-
 bilitatem, & propter rei publicæ temperationem, summamq; impe-
 rij æquabilitatem. Igitur urbis huius primordia satis quidem exigua
 fuere. initio enim loca in quibus post urbs creuit, à piscatoribus habe-
 bantur, ac salinarijs, qui piscandi studio, aut faciendi salis gratia il-
 lic multi conuenerant. Quas ad res locorum eos natura cum primis
 inuitabat, propinquitas præterea, ac frequentia Venetiæ urbium, è
 quibus mortales multi eò assidue mercandis ijs confluebant. Quibus
 artibus, ac quæstibus paulatim loca ipsa creuere habitatoribus. creue-
 re quoq; cum quæstibus simul & negociandi, et nauigandi studia. Idq;
 eo magis, qd sedes eæ terrestribus ab incursioibus maxime tutæ habebã-
 tur, grassantibus iam tũ exteris nationibus, ruẽtiq; romano imperio.
 Itaq; hac nisi opportunitate, opulentissimus quisq; ac maxime nobilis è

finitimis Venetiae, atque Illyrii populis, dum barbarorum, qui per id tempus Italiam infestabant, iram uerentur, in tutiora se recipientes, multis praesertim direptis, non paucas etiam funditus excasis oppidis, eò tanquam in arcem confugiunt. Post uero alijs, atque alijs comigratibus coepere maioribus studijs, cupientioribus animis rem nauticam exercere. Quam ad rem locus, necessitudoque magis, ac magis eos adhortabatur, crescente multitudine, ac solo angusto, rerumque omnium, quae uictui necessaria essent, egeno atque infœcundo, ut inter palustres, atque aestuarios locos sito. Quod si coniectura uti liceat, credibile quoque est, propinquos quosdam portus, qui perquam celebres tunc erant, illabentiumque in mare fluminum hostia, plurimum frequentiae contulisse, dum assiduo, continenterque per ea commercia exercentur. Hinc opulentiorum ad mercaturam conuenarum cum uerterentur studia, breui Venetorum res (Venetos enim se se, quod è Venetia emigrassent uocauere) ciuibus, atque opibus aucta est. Igitur diuitijs freti, peritiamque nauigandi, cum eorum nomen abunde potens pollensque clarum esset, Mauris saepius classe superatis, praedonibusque Illyricis, quique alij mare infestum reddebant, captis uictisque, pluribus elati uictorijs, coepere insulas primo, atque nationes externas subigere. Atque hunc in modum circiter septingentis (ut ipsi tradunt) annos, aut etiam amplius artibus his eò potentiae peruenere, uti Venetorum res finitimis, exterisque pariter formidolose essent. His igitur è sententia fluentibus, crescente imperandi cupidine, ad res Italicas animum adiecere, finitimis regulis, dum impotenter in subiectos populos dominationem exercent, eos inuitantibus. Nam inter Patauinos, ac Veronensis regulos diutius cum esset certatum, utriusque partis rebus uexatis, atque attritis, laessiti et ipsi aliquando à Patauinis, hac occasione nacti, finitimam in continentem insiliere. Post bello maximo acerrimoque conflato cum Philippo Maria Mediolanensium Duce, cuius imperium late magnum in Gallia asalpina erat, multis tandem cladibus ultro, citroque datis, atque acceptis, uniuersa pene Venetia occupata, Bergamo, ac Brixia captis, magna quoque Illyrii parte aliquanto tamen prius domita, imperium in Italia uiribus auctoritateque magis, ac magis auxere. Tatum autem rerum felicitatem concordiae studium maxime peperit, ac uiuendi inter se aequabilitas è statuendis, ac seruandis legibus nata. Hunc itaque tuendarum legum consensum secuta est administrandae rei publicae concordissima securitas. Nam ne unquam nobilium animi per ambitionem insolescerent, qui eam initio constituere, unum et quidem summum statuerunt magistratum, quem qui gereret, Ducem

DE BEL. NEA.

uocauere, senatus quidem principem, ceterum cui iniussu senatus nec
 pace agere nec bello publicum quicquam liceat. Dux ipse senatum cō-
 sulit. Senatus auctor decernit, cuius tamen decreta Ducis nomine fe-
 runtur. Hoc mortuo ē numero senatorum statim alter per suffragia
 creatur. Magistratus ipse quanquam perpetuus, memoria tamē nostra
 Franciscus Fuscatus, quod senectute aggrauate publica ad munera fa-
 ctus uideretur inhabilior, magistratu se abdicare coactus est. Huic
 de publico certa penduntur stipendia. Senatus ad eum cogitur in cu-
 ria, quam egredi Ducem, nisi statis diebus, ac certis causis minime per-
 missum sit. Ceterū ipsis senatoribus mira in dicendo libertas, summa
 in consulendo integritas, atq; asseueratio, recti ac ueri cultus exi-
 mus, erga patriam studiū supra quam cuiquam sit credibile. Quod
 si quando deliberandis atq; decernendis rebus in contentionem sit de-
 uentum, non partium studia superant, uerum publici boni ratio. De
 quorū tamen institutis, moribus, equabiliq; administratione silere est
 omnino consultius, quam non multa differere. Proximis in regioni-
 bus reguli tres imperitant Mediolanensis, Ferrariensis, Mantuanus.
 Mediolanēsi frequentissimi, maximeq; opulenti Galliae a salpinæ parēt
 populi, Comenses, Ticinenses, Alexadrini, Nouariēses, Laudēses, Par-
 menses, Dertoneses, Cremonenses, item Placentini. Ferrariensi Muti-
 na, ac Regium, opportuna ac nobiles urbes subiectae sunt. Rem Me-
 diolanensem per id tempus moderabatur Franciscus Sfortia, qui Phi-
 lippo Maria mortuo, Blāca Mariae uxori suae, Philippi ē nobili ma-
 trona, filiae dominatum asserens, partim ui, partim beneuolentia ci-
 uium, ac rerum gestarum fama clarum se, ac maxime potentem in
 Gallia, Italiq; uniuersa fecerat, uir profecto Romanis temporibus
 dignus. Ferrariensem Borsius Estensis, muti uir ingenio, consilioq; ma-
 xime tranquillo, quiq; Italicarum turbationum sese medium gerere
 consuesset. Mantuanam Ludouicus Gonzaga, clarus et ipse uir, bel-
 liq; non minus quam pacis artibus clarus. Quae urbes, populiq; al-
 pibus adiacent, alij Monferratensi, alij Sabaudiensi obediunt, cuius
 imperium etiam trans alpes in Allobrogibus late amplum est. In
 Aemilia, Piceno, Umbria, Sabina, Latio, Hetruriae magna parte, ma-
 gna etiam Campania, qui populi, quiq; reguli in ijs agitant, Romani
 Pontificis imperate faciunt. Quorum omnium ea tempestate res ma-
 xime illustres Sigismundi Ariminensis, Federicq; Vrbinatis erant.
 Quibus autem artibus Pontifices Maximi tantum sibi imperium cō-
 parauerint, nequaquam est explicatu facile. Nanque ut initio armis
 illud sibi uendicauerint, longe aliud arbitrari par est. Genus enim

ipsum hominum olim quietum, ac religioni tantum deditum. Cæterum
 ut ante sacerdotes innocentissimi, atq; abstinentissimi fuere, quo tem-
 pore sola sacra, ceremoniasq; tractabant, sic post fuere ex eis, qui cu-
 piditate ambitioneq; præcipites ierint. Verum Romani Pontificis æqua
 imperia, administratio tranquilla, studia pacis, otijq; maiestas pro-
 pte diuina. Heiruria olim bona pars sub regulis erat, quibus aut cæ-
 sis, aut pulsis Senenses, Florentiniq; illorum urbes, atq; agros suo im-
 perio subicere, finitimos etiam populos, qui antea liberi erant, in ser-
 uitudinem redactos, nouis uti uiuerent legibus, coegere. Vtraq; autem
 res publica popularis nunc est, nobilitate olim ob superbiam pulsa.
 Florentinorum nomen per orbem terrarum late clarum est, non
 tam rebus gestis, quam gentis ipsius solertia, & urbis magnificen-
 tia. Eam in plano sitam amnis Arnus interfuit, quam deorum ne
 immortalium templa, an publica, priuataq; ædificia magnificentiore
 reddant, haud facile est iudicatu. Ipsi ciuibus murum ædificandi stu-
 dium, mira ornandi cura. Si quid regio non suppetat, peregre deue-
 hendum atq; importandum curant. Certamen est non in urbe mo-
 do, uerum etiam in agris, quis magnificentius ædificet. Itaq; regio
 sumptu uillas passim ædificatas uideas. Genus ipsum hominum acu-
 tum, & graue, bonarumq; artium studiosum, pecuniæ tamen studio-
 sus, quo circa in ultimis etiam terris negotiantur. Quorum tamen
 propria laus est, ac peculiare meritum, quod latinæ literas pene ab
 interitu uindicauerint, dum & ipsi Latinis, ac Græcis literis dant
 operam, & illarum studiosos ad se arcessitos, salarijs, præmijs, hono-
 ribus prosequuntur. Urbs ipsa paulatim a paruis obscurisq; initijs,
 atq; Fesularum è ruinis creuit, quam quidem artium plurimarum,
 quas ea gens aut ipsa inuenit, aut ab alijs inuentas perfecit, frequen-
 tia murum in modum auxit, locupletauitq;. Florentinis proximi sunt
 Lucenses, ciuitas non tam suis consilijs libera, quam alienis opi-
 bus, atq; præsijs firma, dum Florentinorum ne accedat opibus,
 magnæ curæ est cæteris. Senensis rei publicæ administratio pro-
 pter diuersa ciuium studia, inquietior est, nec satis ex eo libera. Itaq;
 cives dum parum ipsi inter se consentiunt, quæ rei publicæ in com-
 mune bonum haberi potest ratio? Pacis tamen apud eos studium ui-
 get, præterquam Florentinorum artibus, quod non raro eorum res
 turbantur. Quorum ager oppido quam fertilis est. Cives ipsi quæstui
 dediti, ac ciuilibus uitæ muneribus. Libertatis idem omnibus studium.
 Ea tamen Romani Pontificis opera, Ducisq; Mediolanensis, quam ci-
 uium cura, magis constat. Genuensium res maiores quidem atque

DE BEL. NEA.

opulentiores haud multo ante fuere. Nam et mari aliquando potiti di-
 cuntur, nō solum Corsica, Sardinia, multisq; Aegæi maris insulis ca-
 ptis, uexatisq; sed Euxino enauigato, pluribus oppidis, quæ in ora Pō-
 tica maris posita sunt, ab eis aut captis, aut etiam conditis, Venetorū
 quoq; rebus pene ad internitionem aliquando adductis, & urbe illo-
 rum ingenti classe circūfessa. Horum opes paulatim dilabi cœpere
 ob domesticas seditiones, ciuiliq; odia, quibus effectum est, uti amissa
 libertate Gallorum Regi seruiuerint. Nam ueteris cum esset instituti,
 Ducem qui summum apud eos magistratum gerit, communi consensu
 creari, dum multos annos studio partium magis quam publici boni, du-
 ces designantur, magna certamina, foedæ seditiones, ingentia etiam bel-
 la exorta sunt. Donec Genuensium res publica eō perducta est, uti Gal-
 licum nomen, imperiumq; a patribus inuocatum, atq; acceptum fue-
 rit, missusq; a Carolo Rege Ioannes Renati, de quo ante dictum est,
 filius, qui Genuensem rē publicam administraret. Reliquam Italiā,
 quæ ab saltu Terracinenſi per Equos, Hernicosq; ac Marſorum, &
 Sabinorum montes in Picenum, ad hostia Truenti pertinet, quod flu-
 men in Adriaticum sinum influit, quæq; supero etiam atq; infero
 mari cingitur, Neapolitani eam Reges tenent, in qua Ferdinandus ex
 testamento successit. Igitur Alphonso mortuo, reguli, ciuitatesq; missis
 oratoribus, Capuæ conuentu habito (nam pestilentia Neapolis infe-
 stabatur) in Ferdinandi uerba de more iurauere, Et quanquam om-
 nia quietā apparebant, Rex tamen conuentu dimisso, in Pelignos,
 ac Marrucinos digressus, equitatu in itinere scripto, reliquum æsta-
 tis in Theatibus, ac Ferentanis egit. Hinc rebus regionis eius pro tem-
 pore compositis, in Apuliam, ubi hyemem agere decreuerat, matu-
 rauit. Interea Callistus Pontifex Maximus Alphonsi beneficiorum
 imemor, cuius auctoritate, atq; opibus antea Cardinalis, post Nicolao
 Quinto mortuo Pontifex creatus fuerat, peruersa consilia, & perfidi-
 æ plena aduersus Ferdinandum agitare cœpit, clamq; cum primo-
 ribus ciuitatum, ac regulis agere de rebellionē, diuulgatis etiam epi-
 stolis, quibus Ferdinandum suppositiuū Alphonsi filium diceret, de-
 niq; aqua & igni interdiceret, qui huius imperata facerent, & in
 officio, ac fide permanerent. Quod ni Callisti consilia mors interru-
 pisset, ingens, maximeq; calamitosum constatum iri bellū apparebat,
 quippe qui esset fluxa fide, perniciatū ingenio, uarijs consilijs, præcipiti
 ambitione. Huc accedebat, quod dum assentatoribus patefacie-
 aures, Borgio sororis filio ingentem dominatum in regno Neapo-
 litano destinauerat. sed Callisti consiliorum, ac uite finis idem
 fuit. Creatur

fuit. Creatur inde Pius Pontifex, ad quem missi ab Rege legati omnia pacata retulere, quin etiam haud multo post Latinus Ursinus Cardinalis cum amplissimis decretis Barolum in Apuliam uenit, ubi iussu Pontificis, collegijq; Ferdinandum initiatum (uti moris est) coronamq; donatum Regem declarauit. Quae res popularium regni animos de bello iam dubitantes, quietiora uti sperarent, mirum in modum confirmauit. Ipse interea amicos, sociosq; nunc per literas hortari, nunc per oratores rogare, uti ueteris amicitiae memores esse uellent, se bonum amicum, fidum socium futurum, ad cumulandam ueterem beniuolentiam, ad continendam societatem nouas ubiq; causas, noua semper uincula additurum, offerre, polliceri, se paterno contentum regno, suisq; fortunis pacem, atq; otium omni arte procuraturum, deniq; omnia se quam bellum malle, illumq; pro hoste habiturum palam dicere, qui bellum in Italia moliri pararet, Adhaec in populos, popularesq; suos publice, ac priuatim noua beneficia conferre, uectigalia minuere, regulos benignè appellare, ornare muneribus, decretisq; Hispanis qui remanere apud se uellent, familiaritatem polliceri suam, qui redire in patriam mallerent muneribus affectos, ornatosq; dimittere, Carolum patrualem Nauarræ principem, qui agente animam Alphonso res nouas tentasse Neapoli dicebatur, quiq; ob conscientiam Alphonso mortuo nauem quae Neapolitano in portu in ancoris stabat, confestim ascenderrat, benigne appellatum, multa etiã amplaq; per amicos pollicitus, nihil prius habuit, quam persistentem in abeundi proposito conciliatum dimittere. isq; haud multis post diebus in Siciliam nauigauit. Denum Rex cuncta perspicere, ac meminisse, quibus amicos, sociosq; contingeret, aduersum populos, regulosq; non satis habens iustum se se, ac liberalem gerere, nisi et illos ad bene etiam de se merendum inuiteret. Non deerant tamen qui e regulis existimarent haec ipsa a Ferdinando simul antè fieri, quod is ingenium eius a puero esset cognitum. Nam et eum se se esse post manifesto declarauit. Quae existimatio non nullorum etiam procerum, ac primatum regni animos ab illo (sui creditum est) auertit. Haec agenti Ferdinando significatur Ioannem Antonium Principem Tarentinum clam rebus nouis studere, quod Regem nequaquam fallebat, qui eius inconstantiam atq; animum minime tranquillum nouerat, quippe cui ab adolescentia seditiones, rapinas, discordiasq; gratas fuisse intellegeret. Erat enim Ioannes Antonius uario et inconstanti ingenio, ac parum firma amicitia, apud quem etiam sancti, honestiq; non tantus respectus, quantum studium, quantumq; erat cura assequendi eius, quod animo destinasset, atq; ut sui ipse

paratissimus, sic contra alieni quam appetentissimus erat, usque in bello abude timidus, sic in pace parum fidens suis, aut amicorum opibus, quem longa et maxime quieta Alphonsi pax male habuerat. Sed ad quod intentus erat, aliquando peruenire ut ad id posset, interim dum ingentem sibi pecuniam compararet, nihil pensi habebat, et quanquam ipse timidus ac suspiciosus, gerendi tamen belli maxime audax, utque in conferendis manibus minime strenuus, sic producendi belli egregius artifex. Is igitur per finitimas ciuitates, locaque opportuna clam summit tere coepit, qui alijs praemia, alijs delictorum condonationem promitterent, nobiles alios suae inopiae, alios gloriae maiorum admone- ret. Regulos ut quemque uel cupidum rerum nouarum, uel aere alieno pressum, uel rei suae poenitere intellegerent, tentare, hortari, solici tare, multa pollicendo erigere, opes eius ostentare ne desinerent, denique belli eum auctorem ac ducem offerrent. His atque alijs animos hominum ad belli studia cum impelleret, in Galliam quoque ad Carolum Regem, in Prouinciam ad Renatum, Genuam ad Ioannem Renati filium mittit, qui eos ad regnum armis repetendum hortentur, omnibus denique artibus participes, socios, duces consilij sui querit, atque habere tentat. At Rex artes illius ueritus, nunc per literas, interdum per oratores, aut amicos operam dabat, illum uti conciliarent. Itaque blande appellando, largamque de eo spem ac fiduciam ubique praefereendo, consilijs eius pro tempore obuiam ibat. Quam tamen ille occasionem nactus (ut erat simulator, atque dissimulator, arte non minus, quam natura ad utrumque institutus) per speciem conciliationis postulare ab Rege coepit, uti Iosiae generi sui, Iulij Antonij patri, et Antonio Centiliae, cuius filio suam ipse despondere filiam pararet, quis illos oppidis, castellis, agrisque Alphonsus spoliasset, ea cuncta uti restitueret. Hac re diutius in senatu agitata, diuersae cum essent patrum sententiae, nec de Ioannis Antonij fide quicquam exploratum haberetur, aut bonae spei, tandem Rex honestum potius quam utile consilium secutus, famaeque suae consulens, ne accusari unquam posset, quod per ipsum scilicet stetit, quo minus cum Ioanne Antonio pax maneret, Iosiae Hadriam, Teramumque, Centiliae Crotonem, Cantanarium, quaeque alia oppida, agrisque aut huius aut illius fuerat, restitui iussit, missis ab Ioanne Antonio, qui eius ea nomine acciperent. Per idem tempus Aotonius Centilia, qui paulo post Alphonsi obitum ad Tarentinum transfugerat, communicatisque consilijs, in Brutios ad res nouandas profectus erat, per ueteres clientes, beneficiariosque (ut quae natura seditiosus, ac supra quam dici potest, ferendae discordiae singularis esset artifex) populos, primoresque ciuitatum sollicitabat, ac nunc uanos terro-

res miscendo, nunc se ad liberandos eos ab duro Hispanorum domi-
 natu auctore futurum prædicando, cum omnia nominis sui admira-
 tione impleisset, nomenq; Renati in memoriam reduxisset, eò rem per-
 duxerat, uti omnis ferme regio in rebellionem spectaret. Quod ueri-
 tus Rex, Carolum Campibassium, & Alphonsum Daualum eò cū
 exercitu præmiserat, qui prouiderent ne quid res publica detrimenti
 caperet. At Centilia castellis aliquot occupatis, quanq; parua manu, po-
 pulorum tamen leuitate fretus, sibiq; præfidens bellum mouerat. Huc
 motum diuersis ex oppidis permulti secuti, breui ingentem a gressuum
 multitudinem armauerant. Quæ res partim terrore, ac metu, partim
 cupidine rebellandi, populariū animos affecerat. Quo minus autem
 Centilia quod animo destinauerat, perficeret, Alphonsi celeritas obsti-
 tit, qui facientem iter per oram maritimam Cropanos uersus, de im-
 prouiso adortus, eum sudit, fugauitq;. Quæ re complures de rebelli-
 one cogitantes in fide atq; officio continuit. Urbibus, castellisq; Iosie,
 atq; Antonio restitutis, atq; illorum nomine à Tarentino acceptis, cum
 in Brutijs quietiores futurae res sperarentur, & Ioannis Antonij ani-
 mus sedatus uideretur, tum ille magis, magisq; intentus, omnia admini-
 strabat. Nam scriptos in Gallia cisalpina milites, finitimisq; in regio-
 nibus, mari ad se deuehendos curabat, cum regulis foedera clam ini-
 bat, Ioannem Renati filium omnibus artibus ad bellum inuitabat,
 Iacobum quoq; Picinini, qui aduersus Sigismundum Ariminensem
 primo Alphonsi, post Ferdinandi auspitijs bellum gesserat, quanquam
 Ferdinando ob eius multa, patrisq; merita obnoxium, tentare tamen
 ausus, ingentibus & suis, et Ioannis pollicitationibus corruptum, pau-
 la in suas partes iraducere pertendebat. Cum primis autem tum
 socium fidelem, tum solertem ministrum inuenerat Marinum Mar-
 tianum Principem Rhosanensem, cuius præter genus, uix erat, quod
 bonus aliquis laudare in eo posset. Hunc Ioannes Antonius pater ado-
 lescentulum, quod ingenio maxime peruerso esse senserat, ab suo con-
 spectu arcuerat, in filij locum non habiturus, ni Alphonsus Heliono-
 ra filia ei in matrimonio collocata, magno etiam dominatu addito,
 in patris restituisset gratiam. Ac nihilominus pater, dum uiueret, fi-
 lij foedum animum, ac peruersos conspicatus mores, non semel quidē
 suspiransq; dixisse inter domesticos fertur, fore, ut his Martianam tan-
 dem familiam pessum daret. Igitur Marinus hinc Regi suadere, quo
 Hispanos omnes regno eiceret, neq; enim fidendum illis esse, consu-
 lere que uti per Italicos homines, suosq; populares regni res admini-
 straret, Magnam inde Regem sibi beneuolentiam, & gerendis

rebus fidem auctoritatemq; conciliaturum, Illinc Ioannem Paulum Cantelmum proximum sibi regulum, nobiles item multos in campania, Samnioq; ad rebellandum diuersis artibus pellicebat. Post ubi uero satis prospere cedere consilia sua uidit, Hispanos palam insectari cœpit. Adhæc cū Honorato Caietano, qui Fudis, finitimisq; dominabatur in locis, similitate primo exercere, post uero i manifestas inuicicias prolabi, quod illū Regi acceptum, suisq; consilijs offuturū maxime intellegebat, Quin etiam aduersus Galeatum Pandonum arma mouerat, obsessis Capreatis, uti per hęc occasionem scribere exercitum liceret. Vtebatur autem ministro Marco Ratha, sobrino suo, homine turbulento, Gallicarumq; partium studioso, cuius uxor Ioannis erat Coxæ filia, qui capta ab Alphonso Neapoli, Renatum in prouinciam secutus, magnum sibi locum apud Galliarum Principes rerum usu, atq; eloquentia comparauerat, ac propter prudentiæ opinionem cum Ioanne filio Genuam ab Renato missus fuerat, quo tanquam magistro uteretur. Per hos igitur ministros multi mortales coniurarunt, inquis et Iacobus Ratha Beneuentanus antistes, cuius insigni perfidia, Ferdinandi res maxime perniciosum uulnus accipere. Hunc Rex cū Francisco Baucio Duce Andriese legatum Mantuam miserat, ubi Pius Pontifex Maximus Christianorum conuentum habebat. Ad quem Renati, & item Gallie Regis Caroli legati uenerant, postulantes uti regni Neapolitani sua Renato salua iura essent. Quo tempore Iacobus præter fidem, decus, iura diuina, & humana, ministrum se, ac mediū exhibuit scelerum omnium, quæ ab Ioanne Antonio, ac Marino, ab Ioanne item Renati filio parabantur, auctor & ipse cum esset foedissimorum etiam consiliorum. Affuit in hoc conuentu, Mediolanensium Dux Franciscus, cuius auctoritate, ac consilio factum est, uti Pontifex Romanus Gallorū postulata iniqua eē docuerit, palam professus Ferdinando se non desuturū, Deberi hoc publico Italiæ fœderi, ac memorie Alphonsi Regis, cuius beneficio atq; opera Romana res aucta esset opibus, auctoritate, imperio. Interea Ferdinandus cognitis Tarentini consilijs, quo illius incepta frustraretur, quippe cui potius dæper dolum Venusiæ maxima spes esset, ad Arundinem castra posuit. Is annis tribus nullibus passum, aut non multo amplius ab Venusia præterfluēs, in Ausidum insluit. Venusiam Pyrrhus Baucius Francisci de quo dictum est, filius tenebat, Regi carus, ac maxime fidus, Cæterum dotalis urbs erat, cuius ciues propter imperium æquum, clemensq; Gabrielis Ursini, qui Ioannis Antonij ipsdem e parentibus frater fuerat, pleriq; Tarentino fauebant, nec deerant qui urbē se dedituros pollicerentur.

dituros pollicerentur. Quia spe Tarentinus et ipse circiter decem milibus passuum opportuno in loco coactis in unum copijs confederat. Ac tamen nihil adhuc aperte hosti cum geritur, uterq; tamen in insidias intentus erat. ceterum hic cauendis, quam ille parandis intentior. Atq; haud multum absuit, quo minus dum noctu Ioannes Antonius urbe se potiturum sperat, Rexq; illius consilium praeuenit, obuiam facti ante conflixerint, quam bellum inter eos indictum esset. Tandem uero ille, quamuis re sepius frustra tentata, urbem per dolum occupat. At Rex confestim subsidio suis ueniens, porta in gressus alia, Tarentinos urbe expulit, et quamquam a caede temperatum est, bona tamen ciuium direpta. Hanc sibi urbem Ioannes Antonius, si potiretur ea, belli arcem atq; horreum propter opportunitatem destinauerat, agrum uberem, pabuliq; maxime feracem, pascendis equis aptissimum ratus. Urbs ipsa in mediterraneis, ac natura etiam munito loco sita, totius regionis caput erat, atq; ut in omnem Apuliam, quae ad montes iacet, quaeq; Regi parebat, discursiones facile promittebat, sic urbes, a grosq; Tarentino subiectos a tergo claudens tuebatur, nequid hostile inferri ab Rege posset. Adhaec Tranensium inde, ac Barolitanorum res, in primisq; Francisci Andriensis Ducis facile se assiduis impressionibus afflicturnum, finitimosq; alios tum populos tum regulos dolo, ui, metu, pollicitationibus, minis, ob loci opportunitatem in partes suas tracturum sperabat. Hic motus, quae Tarentino mens esset, futurumq; haud multo post bellum indicauit, licet missis utro atroq; sepius legatis, quiete utrimq; nuntiarentur. Sed ille uerbis quidem pacem uelle, re autem bellum parare, tempusq; agitanda per speciem concordiae terere, dum quae agitabatur a coniuratis, parata esset oia. Quocirca Rex animo uehementer angitur, diuersaq; secum consilia agitare, nec cui fidendum esset, satis compertum habere, repetere animo ueteres regni discordias, domestica populorum inter se odia, regulorumq; aut simultates, aut amicitias, praeterita bella docere plane posse, quantum in hominum animis polleret inconstantia, ac leuitas, quantum auaritia ualeret, ac uindictandi cupido, nec tantam aequi aut honesti curam, quantum utilitatis studium, ac libidinis generi mortalium inesse, suas Tarentiniq;, ac Renati opes iusta expendere, quid ab Gallis, Gallicarumq; partium studiosis, quid contra ab se socijsq; terra, mariq; geri posset, cogitare, ac metiri, Deniq; quantum fortuna humanis in rebus polleat, quam uarij rerum euentus essent, animo aestuante uolutabat. Haec agitante Ferdinando significatum est praefectorum literis, rem in Brutis aduersum tumultuanters a grestes bene ab illis gestam, quos ab domibus,

atq; ab aratro digressos partim auctor Centilia, partim rerum no-
 uarum libido ad bellum, ac direptiones traxerat. Hi primo uagi, pa-
 lantesq; ut quis se se duce praebuisset, sequebantur, post inuito consi-
 filio, atq; in unum conuenientes, duce potissimum Nicolao Tosto, cuius,
 maiorumq; eius nulla ante cognitio, aut memoria fuerat, statuere Al-
 phonsum Daualum, qui mortuo Carolo, regis copijs solus praerat,
 ex inprouiso adoriri, & cum uniuerso exercitu cadere. Nam et mul-
 tudo erat ingens, & Alphonsus per pacata loca non satis magna
 manu iter faciens, nihil hosticum uerebatur. Itaq; habentem eum
 in campis castra, qui Maidam inter Neocastrumq; interiacent, qui a-
 gressum primi agmen praecedebant de colle se se ostentantes, sublati
 ad primum statim conspectum clamoribus, maximo impetu in castra
 ferebantur. At Alphonsus repentina re permotus, ac trepidans, inte-
 rim dum suos impeditos atq; imparatos instruit, praemittit qui rem-
 sciscitentur, eorumq; impetum remorari uerbis studeant. Illi primo
 remissionem tributorum, hinc alia atq; alia postulare coepere. Ad ea
 ab Alphonso benigne cum responderetur, ubi conuenisse ingentem suo-
 rum numerum uident, eadem, ac sanguinem flagitantes, se se in ca-
 stra proripiunt. At Alphonsus longius a castris structis in plano or-
 dinibus, cum interim a Iacobo Galio, in pigro homine acriter pu-
 gna conferta esset, ubi illos uidit, nullo certo duce, nullo seruato ordine
 rapi, illatus conferta acie, primo impetum eorum reprimi, mox ab-
 euentu reru confirmatis militum animis, fundit fugatq; insecutusq;
 fugentes, magnum illorum numerum cedit, multos etiam capit,
 quos haud multo post interfici iubet. Certior factus, paucis post horis lo-
 ge maiorem affuturam multitudinem. Quod ni flumen Sabutum qui
 arceter uiginti millibus passuum ab castris aberat, transire maturas-
 set, eo die cum uniuersis copijs ad unum caesus esset, uix dum enim
 saltum praetergressus, qui flumine, syluis, ac montibus clausus, atq;
 impeditus est, summus e montibus aternatim decurrere ad occupandu
 saltum hostes conspici. Cecidere ex a gressibus septingenti, aut etiam
 amplius. fama tenet ad duodecim millia fuisse hominum, qui simul ad
 tumultum conuenerant. Alphonsus re bene gesta, Consentiam uersus
 tutiora in loca se recepit. Quibus rebus permotus Rex, euocato ad se
 Alphonso, ut ab eo coram de statu regionis certior fieret, in Brutios
 proficisci decreuit. Igitur Venusiae rebus compositis, relictoq; ibi Ma-
 ffo Barresa cum praesidio, ad amnem Bradanum proficiscitur, ubi ali-
 quot diebus aestua habuit. Inter haec Nicolaus que multitudo duce se-
 quebatur, in agru Consentinu impressione facta, finitimis castellis,

ac uicis, partim metu, partim studio rerū nouarū ad eum inclinanti-
 bus, breui supra uiginti hominū nullia in unū contraxit. Qua mul-
 tudine fretus, dū Cossentiam obsidere parat, nihil inuiolatum relin-
 quit. a gros uastat, ædificia incendit, pro libidine, atq; ira cuncta gerit.
 Hoc cognito Ferdinandus magnus itineribus eō contendit. A grestes
 uero de aduentu Regis certiores facti, dimissa statim obsidione, in mō-
 tana se recipiunt, dilabente passim multitudine, magna tamen manu
 Castellione occupato, quod id oppidum in colle situm, naturaq; egregie
 munitum esset. Rex castris admotis, quæ ad oppugnandum necessaria
 uidebantur, proximis è locis comportatis, ac non semel oppugnatione
 in cassum tentata, tandem eximia suorum uirtute oppidū capit, captū
 diripit, atq; incendit. Hac tanquam belli arce amissa, cum spes nulla
 esset reliqua, qui ex a grestibus in rerū expectatione erant, diuersis iti-
 neribus domū regrediuntur. Tostus ex ipse initio oppugnationis se-
 cū paucis ex oppido surripuit. Dū hæc a Ferdinando geruntur, Ioan-
 nes uti cū Tarentino, conuatisq; conuenerat, classe ab Renato patre
 in sprovincia comparata, instructaq; rebus Genuæ compositis, idoneā
 ad nauigandum tempestatem nactus, cum duabus, ac uiginti rostratis
 nauibus, honerarijs quatuor è Liguria soluit, ac felici nauigatione
 usus, paucas postq; soluerat, diebus, præter litus Formanum delatus in-
 ter Eyris, ac Vulturni hostia, diebus aliquot in ancoris stetit, dū cum
 Marino Martiano, quid primum agendum uideretur statuit Taren-
 tinumq; de aduentu suo certiozem facit. Rebus igitur è communi sen-
 tentia compositis, Falernum in litus descensione facta, Suesam a Ma-
 rino deducatur, ubi magnificētissimo apparatu, lætisq; adeo popula-
 rium animis acceptus est, ut nihil in eum honoris prætermissum uide-
 retur, quod aut maiorem ciuium lætitiā, aut Marini uehementius
 declarare studium posset. Quæ res Ioannis animum magis magisq;
 auxit, atq; accendit. Ea potissimum tempestate iudicari planè potuit,
 non fidem, non constantiā, non gratitudinē populariū animis inesse
 ullā, pœnitere eos præsentis semper imperij, gaudere nouis rebus, futu-
 ra in expectatione habere, leuitatē ducē eē atq; auhorē ad postrema
 quæq; flagitia. Rebellāt cū Marino simul uolētibus animis, comuni cō-
 sensu cōplures Capaniæ, ac Sānitū populi. Nō illos lōgæ pacis otium,
 quæ etiā eorū, qui in militia educati sunt, relāque scere animos facit, nō
 parte sub Alphōso plurimæ diuitiæ, quorū comes uoluptas, desidiāq;
 esse consuevit, nō belli faciēs ipsa, quæ eo terribilior, magisq; formido-
 losa apparet, quo longior pax fuit, non deniq; agrorum securitas,
 ad quos relictis oppidis commigrarant, aut eorum desiderium, quæ

relinquenda erant, remorantur. Certatim undiq; ad rebellandum
 curritur. Ipse uero Marinus contempto iure necessitudinis, omnis diuī
 næ & humanæ rationis oblitus, spretis, inuitisq; patris manibus, qui
 Alphonsi partes acerrime fouerat, paternum tectis hostem accipit, ad-
 dit sceleri, nato tunc filio, religionem Compatriatus, moxq; in illius, ac
 Renati patris nomen conceptis uerbis, solennibus sacris, ante aras Deo
 teste iurat, confestimq; nullo in dicto bello, hinc finitimos Capuæ a gros,
 illinc Lyri traiecto, propinqua regionem populationibus uastat. Abi-
 gitur omnis generis rerum præda, ingensq; captiuorum trahitur nu-
 merus. Caluium quoq; oppidum, corruptis, qui illud proderent caput,
 ac presidio firmat, et quam maxime potest metu, ac formidine cuncta
 complet. Augebat terrorem Regis absentia, nullo propinquo exercitu,
 nullo duce, qui grauibus, ac repetinis malis iret obuia. Quô circa nihil
 tutum, nihil securum Neapoli, aut finitimis in locis uideri, metu in ma-
 ius cuncta tollere. Deseri uilla, relinqui ædificia, impuberes, senes, mu-
 lieres munita in loca passim trahi, fuga omnes sibi consulere, iumentis,
 pecoribus, carris uias, oppidaq; impleri, uideriq; omnia ac cunsonare
 armis, atq; equorum hinnitibus fremere, dum quotidiana tum popu-
 lorum, tum principum rebelliones nuntiantur, demum uanis etiam ru-
 moribus oppida, urbesq; complentur. Hanc tantam consternationem
 auxit, confirmauitq; classis, quæ Ioannis iussu ante portum Neapoli-
 tanum aliquot diebus in ancoris stetit, præ se ferens spem rerum in
 urbe nouandarum. Quod sentiens Isabella Regina, singularis animi
 matrona, urbem diurnis, ac nocturnis presidis firmat, fortibus, ac
 fidelibus uiris quid agendum, quid cauendum esset præscribit, hostē
 a continenti equitibus per oram maritimam pluribus in locis dispositis
 arceat, portum erectis aggeribus ac muris, eductisq; ex arce ferreis,
 æneisq; tormentis munit, nihil hosti ad offendendum terra, mari ue-
 aut opportunum relinquit, aut auibus, quod idoneum ad propugnand-
 dum esset, neglectum permittit. Ipsa Neapolitanos nunc plures,
 nunc singulos coram benigne appellat, fortius confirmat, timidos eri-
 git, alium alia ratione cohortatur. Quin etiam Capanos, ceterosq;
 qui in fide perstabant, literis, ac nuntijs bonum habere animum in-
 bet, Regem prope diem cum exercitu affuturum affirmat, demum pro-
 re, ac tempore necessaria parat, ac pluribus simul prospicit. Incenso
 Castellione, omniq; circum regione pacata, Rex Martoranum uersus
 proficiscitur, eo consilio, uti eā peragrata, compressisq; siqui noua pa-
 rare in animo habebant, regionis ipsius res commodius, magisq; e sen-
 tentia componeret. Hæc igitur agitans literas ab Isabella accipit, qui-

bus certior fit, Ioannem cum classe ad litus Sinuessanum applicasse. Quo nuntio accepto permotus Rex, hinc atq; illinc ingentibus angrebatur curis. Nam & Brutios, Lucaniamq; inquietam relinquere periculosissimum iudicabat, in qua paulo post iisdem authoribus ingentius repullulaturum intellegebat bellum, & rebus Campanis non occurrere longe perniciosius uidebatur. Hæc itaq; diutius agitati animo, & quod potissimum sequeretur consilium deliberanti placuit, Centilia tandem capto, authorem rerum nouarum ratione hac e medio tollere, hominem infidum, leui ingenio, insigni audacia, serendasq; ad seditiones natum. Venientem itaq; ad se non tam beniuolo animo, quam ficto consilio, quippe qui Ioannis aduentus ignarus uerebatur, ni ad Regem uenisset, ne statim bellum in se omne traheret, Rex comprehendendum iubet, atq; e uestigio Catantiarium petens scalis ad motis oppidum aggreditur. Oppidani ut qui diuturniorem passuri obsidionem non essent, uix una, aut altera impressione sustentata, multis uulneratis, ac mortuo balistali sagitta Tosto, deditionem faciunt. Rex oppido recuperato citius magna opportunitas erat, rebusq; quantum tempus patebatur, constitutis, cum iam de Marini rebellionem nuntios accepisset, magnis diurnis, nocturnisq; itineribus Neapolim contedit, atq; ad eadem Antonij, Capuana in uia, senatu habito, cum de summa belli agitatum esset, de communi tandem sententia confestim ad Caluium oppugnandum, exercitum rapit, magnosq; machinarum, ac tormentorum apparatu instructus, euocatus etiam e finitimus oppidis, quæ in officio perstabant, ueteranis militibus, castra ad ipsas prope fossas admouet. Ipsum oppidum in plano situm, ac præterquam ab ea tantum parte, qua meridiem prospicit, qui tractus haudquaquam multus est, exesis imminet rupibus, quas inter, alterasq; longe etiam asperiores media percurrit uallis, per quam riuulus fertur, cuius aquis belli tempore aues tutissime utantur. Sunt qui Cales fuisse peruetus, ac frequentissimum oppidum credant, siquid e antiquæ urbis uestigia, moeniumq; fundamenta multis in locis uisuntur. Rex ad meridiem castris positus, tormentisq; ad motis, muros qua portæ committebantur, quati assidue iubet, & quanquam magna ruina edita, omnia tamen in dies asperiora erant. Nam & anni tempus pessimum erat, & cum cingi undiq; oppidum nequiret, ut quæq; ad defendendum necessaria erant, per uallem noctu præsertim, facile importabantur ab Theano, quod oppidum non amplius quatuor millibus passuum abest, Breuiq; tanta scelopetriorum immissa uis est, ut passim totis castris milites ueluti pecora trucidarentur, qui glandibus, pilisq; expositi, non uallo, non a gge

re, non ullo munimenti genere protegabantur. Ipsorumq; castrorū fa-
 cies ob multitudinem cadentium maxime foeda, ac miserabilis erat.
 Praerat oppido Sanctus Carilius, cum lectissimo milite, uir impiger,
 ac bellicis in rebus multos annos exercitatus. Verum Gallus, Germa-
 nusq; sclopetarius maxime nocuus, ac formidolosus erat. Regem au-
 tem uti eo acrius instaret, multa impellebant, loci opportunitas, pudor
 deserendi incepti, Campanorum importuna postulata, quodq; ut ho-
 stibus ingens audacia, si irrita conatu discederet, accessura esset, sic suis
 infelix auspiciū reputantibus longe maximus terror, atq; animorū
 consternatio inde futura, quod fugae similior discessus uideretur. His
 Rege curis anxio, forte accidit, ut Camillus Caraciolus impiger iuue-
 nis, Regiq; ob uirtutem maxime carus, cum munitionibus praesesset, pa-
 refacta ab bombardis aliquantum per muros uia, occasionem pugnae
 adesse ratus, cohortatusq; paucas milites, uti pristinae uirtutis memores
 essent, ingentibus etiam donis propositis, signum pugnae dari iusserit.
 Itaq; certatum ē pro muris, atq; in ipsa ruina atrocibus animis, dū ne
 utri cedere loco uolunt. Tandem sclopetorum, colubrinarumq; foeda
 strage, superati regū, alij cedunt, alij praecipites dantur. Camillus dū
 inter primos uersatur, pila Colubrinaria per cerebrū adacta cadit,
 cuius casu prosternati caeteri oppugnationem deserunt, multisq; ace-
 ptis uulneribus atq; fossas aegre se recipiunt. Regem nihilominus in pro-
 posito persistentem ingentes, copuluriumq; dierum hymbres deterruere,
 quod exploratum quoq; habebat Antonium Caldoram aduentare, q̄
 iunctis cum Marino, ac Ioanne copijs, obsessis subsidium ferrent, cū
 etiam non equos, non milites integros sibi esse intellegeret. Quibus
 ipse uictus necessitatibus, relicta obsidione, Capuam cum exercitu pe-
 tijt, distributisq; per hyberna militibus, Neapolim concessit. Fama in-
 terim Ioannis per regnum diuagata, multos qui antea dubijs erant
 animis, ad rebellandum inuitat, uenisse uirum florentem annis, re-
 gis moribus, e ueteri Neapolitanorum Regum pro sapia, quorum me-
 rita passim a natu maioribus referebantur. Contra alij Hispanae gen-
 tis impotentis animos, insatiabilem auaritiam, crudelem cum dam-
 narent dominationem, uenisse tandem, erant qui subijcerent, uenisse
 iam qui ab insolentissimo Catalanorum dominatu, tot annis oppressos
 populos, spoliatas provincias, dissipatum regnum a ui, iniuriaq; libe-
 raret, cuius integritas, rectitudo, sanctitas dijs aequaretur immortali-
 bus. Haec igitur, taliaq; palam iactabantur, passimq; inuicantur in ci-
 uitatibus a rebellionum authoribus consilia. Apulia maxime in adue-
 nus eius expectatione erat. Ciuitatum principes nihil prius, aut potius

curabant, quam ut aduenientē apertis acciperent portis. Augebāt Io-
 annis nomen auctoritatemq; Ioannes Paulus Cantelmus Dux Sora-
 nus, Nicolaus Monfortius Comes Campibassanus, nobilesq; item mul-
 ti, & in ijs Ioannes Sanframundius Comes Cerretanus, qui ad Ioan-
 nem statim ad primum aduentus eius nuntium defecerant, & Caldo-
 rarum familia, cuius dominatus quod in Pelignis, Marrucinis, Ferē-
 tanisq; potens, pollensq; & clarus esset, rebellionis suae fama ingentē
 Ioanni expectationē conciliauerant. Quocirca inuito consilio placuit
 uti Ioannes in Apuliā proficisceretur, qui a Theano mouens, tentata
 ex itinere Ifernā, quā ad deditōnem coacturū se sperabat, ubi in
 Apuliam Nicolao duce peruenit, omnia ad se inclinantia comperit,
 Luceria portas aperit, prodita ab Loisio Minutulo urbis eius arce. Cit-
 ius exemplū breui sequitur Sancti Seuerij oppidum, Troia, Fogia,
 Manfredonia, captis etiam Ferdinandi praesidijs, arx Manfredoniae,
 praefecti ignavia etiam dedita. quaeq; oppida in Gargano ad mare, si-
 ue in montanis sita, pleraq; ad Ioannē deficiunt. Hercules quoq; Estē-
 sis, quem Rex Apuliae rebus praefecerat, suadente Borsio Duce Ferrā-
 riensi eius fratre, qui Gallorū rebus clam sauebat, Ioannis partes se-
 quitur. Idem faciunt Ioannes Caraciolus, Dux Melfitanus, et Iacobus
 frater eius Comes Auellinensis, Adhuc Georgius Alamannus Comes
 Pulcinensis, Carolus Sangrius, Marinus Caraciolus, qui multa, &
 quidem opportuna tenebant oppida in Apulia, Lucanis, Hirpinis, Sā-
 nio. Rebellat in Marsis, Sabinisq; Aquila, Petro Lallo Camponusco au-
 thore, & Franciscus Marerij Comes, In Ferentanis Iacobutus Monta-
 ganus. Ad Tarentinum quoq; in Apulia, Daunisq; deficiunt Label-
 lum, Quarata, Melficta, Bitontum. Neapoli, compluribusq; ciuitati-
 bus, quae adhuc in officio manebāt, nobiles permulti, aut cupiditate re-
 rum nouarum, aut quod ipsorum maiores Gallicam factionem foue-
 rāt, ad Ioannem transfugiunt. In his Bosillus Iudex, qui Beneuentū,
 ac Montisfisculum, quibus praerat, prodere Ioanni festinans, detecta
 proditione, irritos conatus habuerat. Hoc malum contagio quasi quae-
 dam principū, ac populorum animos eo magis infecerat, q̄ Ioannes,
 Tarentinusq; iunctis simul uiribus, cōsilijsq; Bari cōmunicatis palā ia-
 ctitabāt, appetēte uere se i Capaniā ex Apulia, i qua hyemabāt pro-
 fecturos, copiasq; Neapoli admoturos, inuitatos rebellioe Danielis Vr-
 sini Comitis Sarnēsis, Iordani Comitis Atripaldini, et Felicis principis
 Salernitanū. Hi nō una e matre fratres erāt, ac Ramūdi, Ioanis An-
 tonij fratris filij, quos ille Ramūdo mortuo, multa pollicēdo, adolefcētes
 faule i sententiam suā traxerat. Quibus cōsilijs Ferdinā dus obuiā ire

parās, Mariā et concubina filiā Felici despoſerat, ac multis promiſſis
 et illū, & frens honorauerat, Quin etiam relictā Campaniā in Sa-
 nites cum exercitu profectus, apud Montifusculum conſederat. quo ē
 loco & conſilia hoſtium explorare commodius poterat, & celerius oc-
 currere, quocunq; hoſtis iter intenderet. Interim Auellinenſis Comit-
 ſ a gros aſſiduīs populationibus infeſtat, Prata quoq; munitiſſimum ca-
 ſtellum expugnare conatus, re infeſta multis ſuorum amiſſis certior
 factus Pij Pontificis Maximū auxilia iam aduentare, ne a Marino
 Martiano aditus interaperetur, ad ſaltum Menianēſem qui ē in agro
 Caſinate, maturare decreuit. Quo tamen iter hoſti eſſet formidoſius
 in agrum Campi baſſanum, lociq; finitima deſlectit, multuſq; caſtellis
 expugnatis, aliquot etiam incenſis, a gros, uillaſq; populatus cum in-
 genti praeda i Venafranum, atq; inde Sidicinum in agrum peruenit.
 Poſituſq; propē caluium caſtris, quod antequam in Samnites proficiſce-
 retur, noctu ſcalis admotis, arce occupata, coeſiſq; uigilibus, praſidio ē
 capto receperat, Pontificis copias expectabat, quas ex Hetruria mouiſ-
 ſe perlatum erat, Stellatis interim, Sidicinūſq; agros uallaturus. At
 Marinus qui non inuenili leuitate, magis quā execrabili in Ferdi-
 nandum odio deſciuiſſet, hoſtemq; ab Liguria acutum, claſſeq; profe-
 ctum finibus, ac tectis accepiſſet ſuis, quo pacto Regem ē medio tolle-
 ret, animo aſtuanter agitabat, hominum ac deorum immemor. Hoc
 dies nocteſq; uerſanti ſecum, tandē per ſpeciem colloqui adoriri illū
 placuit. Quōcirca Gregorium Coreliam multos ſibi ante annos cogni-
 tum, intimūq; Regis familiarem a ſe arceſſitum mitti clam ab Rege
 poſtulat, acturus cū illo de reconciliatione, rebusq; comunibus. Quē
 ad ſe profectum blande appellans, ac facti poenitentiam ſimulans ro-
 gat, uti coſiſtis opera eius ſimulatibus, in Regis gratiam, priſtinūq;
 beneuolentiae locum reſtituatur. Vetera in ſe Alphonſi beneficia com-
 memorat, pueritiam cum Ferdinando actam, tot liberos ē ſore ſu-
 ſceptos, iura diuina & humana refert, Gallorum inſolentiam dete-
 ſtatur, Ioannem incuſat, nec ſe paſſurum affirmat liberos ſuos, duoru
 Regum ſanguinem, homini barbaro, Galliamq; inſolentiam in tenui
 etiam re praſe ferenti ſeruituros. Cum his mandatis plenus ſpei Gre-
 gorius ad Ferdinandum reuertitur. Re in ſenatu agitata, exquisitiſq;
 ſententijs, cum Regis reſponſo ad Marinum Gregorius redit. Quo
 ſepius ulro citroq; miſſo, dies tandem colloquio dictus eſt, quo diuini
 omnem poſſe controuerſiam, ſatis magna ſpes offerebatur. A beſt The-
 ano circiter mille ac ſexcentos paſſus, ſecundum uiam militarem, ue-
 tus ſacellum, a cuius fronte, quā meridiē ſpectat, campus patet penē

nudis arboribus. Hic ad colloquium delectus est locus. Ferdinandus explorato itinere, ac praesidijs dispositis prior ad Turricellā (id loco nomen est) uenit, ac paratis copijs, peditatūq; uiarum angustias, & loca superiora occupans, ne quid a tergo parum tutum relinqueret, equites in plano pluribus locis distribuit, ac praesidijs firmat, hinc ad locum peditentim progreditur, Gregorium, ac Ioannē Viginmilliū comites secum ducens, nō tam consilio, quā necessitate adductus, Nā cum Gregorium Marinus dirimendae controuersiae medium adesse uellet, Rex Ioannem propter rerum gestarū famam, prudentiaēq; opinionem, alterum deligere coactus est, quando duobus cū nō amplius comitibus in colloquiū utriusq; ueniendum conuenerat. Et Ioannes quidem propter aetatem pugnae parū idoneus, Gregorius uero imbecillo corpore, ac dextro brachio penē inutilis erat, quod Marinus futurum prospexerat. Postq; igitur uētum ad locum, est, Ioānes, ac Gregorius una cum Deiphobo Angillarīa, & Iacobutio Montagano delectis a Marino comitibus, quibus cum consilia communicasset, quiq; fauoris essent consey, ad uiam haud procul a sacello remansere. Illi in campum uterq; armatus, uterq; equo insidens circiter nonaginta passus ab uia soli, communibus de rebus disceptaturi processerant. Rex aliquanto editiorē in campo locum cum cepisset, unde circum oīa lustrare oculis late poterat, a Marino est monitus humiliorē in locū equū ut demitteret, ne a Gallis, q; Theani arcē tenebāt, despectari possent. Quod dictū Regis aīum uehementer pupugit, suspicati insidias paratas, seq; fraude peti. Quā suspicionē Marini oratio mirum in modū confirmabat, cū ita esset exorsus, uti omnē semper in Regem ab se culpā reijceret, nullam uero ipse Regis excusationē, aut causam acciperet. His altercantibus, cum aliquantū temporis extractum esset, Deiphobus (sic enim cōuenerat) ad Ioannē, Gregoriūq; cōuersus, uultu quā maxime cōposito, qn̄ inquit Marinus, q; felix, ac faustū sit, res ex animi sententia cū Rege suas cōposuit, an ipse quoq; meas compositurus, Regem supplex adire ultra morabor? adactōq; statim equo, solus in Regem ferebatur. Venientē conspicatus rex animaduertit quo propior fiebat magis magisq; se uersus ad dextram declinare, apparebatq; hostili eū ingressu ferri. Et iam eō progressus erat, ut Rex quē strictū ille quoad poterat pugionē occultabat cōspiceret, quo cōspecto cum Deiphobus tātū non in Regis equi habenas illatus esset, Ferdinandus cōfessum stricto ense, atq; animo q; confirmatissimo in illū primū, mox in Marini equū cōcitāt, ac nūc hūc, nūc illū, nūc utruq; simul comminus petēs, ambos in fugā uertit. Cū interim Iacobutius Ioannē,

Gregoriūq; armatus ipse pugnae inutilis facile continet. Quod equites conspicati qui in speculis dispositi erant, sublatis clamoribus praesto fuere. Illi ad suos quam maxime citatis equis delati re in facta nota tam tristes abeunt, quam Regis fortitudinem admirati suspiciunt. Ferdinandus incolumis a suis exceptus, ingentis animi plenus in castra reuertitur. Illud deorum potius, quam hominum consilio factum uidetur, ne rogantis Regis, cum primum in uia obuiam facti sunt, uti galea fibulam Deiphobus ei substringeret, gladio iugulum aperuerit. Postero die Rex, aliquotq; insequentibus diebus, productis copijs, populabūdus in agrū Sicidinū proficiscitur, coactaq; ē propinquis oppidis satis magna a gressu manu, quacunq; it ferro cuncta uastat. Inde in Stellatē progressus ad balneas usq; Sinuessanas, quaecūq; in agris erāt corrūpit, paratior tamē aedificijs, igniq; temperatū est, eripi eni hosti uictū, nō exuri aedificia, quae longa parauisset pax, uolebat. Forte accidit ut cū praeteruectus equo locū Rex esset, ubi cū Marino congressus fuerat, pugionē humi repertum eques ad eū ferret, q̄ Deiphobo inter congregiendū exciderat, erat autem ueneno iminctus, tabidisq; medicamentis delibutus, quo quis leuiter ictus cū esset catulus, statim ueneno exedente concidit. Haec res magnam in primis Marino inuidiā conflagit. Videri enim supra hominum improbitatē facinus indignū & atrox, Regē, cuius nomen apud mortales sanctum esset, fraude, ac ueneno ab illo circūuentū. Non fidē apud eum, non necessitudinē, non quod in Regis nomen uolēs, libensq; iurasset, nō Deū metū locū habuisse ullū, spretā, contemptā, pessim eodē facto datā famā, pietatē, gratitudinē, religionē, nihil illū in Deo, nihil in hominibus credere aduersum scelera esse repositum. Haec grauioraq; aduersus Marinum ab amicis, inimicisq; aequae iactabantur. Populanti a gros Ferdinandosi significatur, eodē penē tēpore Ioannē, Taretinūq; iunctis simul exercitibus, magnis itineribus per Samniū aduentare, Pelusiamq; incensa, & Alphonso Lagonissa cum uniuersis Caudinorū oppidis in societate ascito, recto itinere Neapolim contendere, Parte uero alia Simonectū cū Pontificis copijs in Casinatē peruenisse, petereq; illū ab rege, uti suis etiam copijs admotis ad saltū Menianensem auxilio afforet, Martianum enim praemissa iā militum parte, reliquo cū exercitu, nō maturetur, statim affuturum, Ad haec missis q̄ iter explorarent equitibus, leui certamine imito, Ioannē Maleuoltam, unū ē Pij praefectis captū, reliquos formidare, se nō ijs uiribus esse, ut sine Regis ipsius auxilio, Martiano prohibente, angustias incolumi exercitu peruasurū cōfidat. Cui rei Ferdinandus praerertendū ratus, ijs enim copijs additis,

hosti se numero, ac uiribus superiorē fore intēlegebat, nocte intēpesta
 profectus, cū de profectioe certiorē fecisset Simonectū, et ille in tpe
 adesset, sine ullo certamine, saltū penetrato, statū coniūctis exercitibus,
 quo Tarētino, Ioanniq; occurreret, citatissimis equis Sueffulā petebat,
 Quod hostes exploratū cū haberēt, Acerris dextra relictis, Nolā di
 uertere. Aducnieibus Felix, et Daniel cū Iordano fratre praeſto fue
 re, q; dicerēt, se cum oppidis, popularibusq; imperata facturos. Igitur
 hostes impares se cū iudicaret, neq; retro iter uertere sine manifesta per
 niae, neque æquis in campis expectare tuto possēt, ira Sarnēſis Fau
 ces (sic enim uocātur) se se incluserē. Sarnū in adeſo mōtis latere positiū
 arcē in summo habet dorso q̄ munitissimā. Sub ipsum autem montem
 suburbii iacet, in longū porrectū, habitatoribus frēquēs. Ab ipso sub
 urbio in uia Nolana ocaſum uersus, circiter mille et seſcentos passus,
 sub inflexi radicē montis, fontes ſciet, q; statim minime uadofum flu
 uiiū, q; et ipse Sarnus dicitur, constituit, quo in loco porta est turri subie
 cta. Eū autē locū Fauces incolae uocāt. Ab altera etiā suburbij parte
 ad solis exortū, quā Salernū uersus est iter, fontes alij manāt, q; cæteris
 immixti fontibus, toto passim suburbio ſciantibus, alterū et ipsum ne
 qua q; uadofum flumē efficiūt. Hi amnes, solis alter ab ocaſu, ab exortu
 alter se se petētes ex obliquo, in meridiē, mare uersus prolapsi, p̄ culta
 circiter duobus millibus passū ab ipsis fontibus, coniuncto simul al
 uo conflunt in mare, quod a confluenta qdē ipso circiter sex millibus
 passū abest. Quod mediū interiectum est a gri, fluminibus insulae
 penē in modū cingitur, a ſemptentrione perpetuis, ac minime peruis
 montibus clausum. Ager ipse uitibus, atq; oleis conſitus, pabulo quoq;
 abundat plurimo. Itaq; in hanc tanquam insulam cum se hostis rece
 piſſet, fluminibus, ac montibus perinde ac munitionibus se tuebatur.
 Ferdināduſ sub conſluentem in ſylua, cui Lōgulae nomē est, caſtris poſi
 tis, quo arctius hostem premeret, ſtructo ponte a frumentatione, quod
 maturae iam erant ſegetes, atq; a pabulatione, hinc atq; illinc arcere
 hostem ſtatuit, idq; eo erat ſicilius, quod caſtellum ſancti Martiani
 ualde conſuenti proximum Regi parebat. Igitur ſtrato ponte, aſſiduis
 diſcurſionibus hoſtē adeo uexabat, ut is obſeſſo perſimilis uideretur.
 Quo circa fremere eques, timere duces, ipse Tarentinus ſibi diſſidere,
 et iam de nocturna fuga cogitare, eſſe etiā qui se Regi per amicos
 conciliare clam ſtuderent, alij qui transfugere pararent, cuncta demū
 plena eſſe terroris, atq; formidinis. Per eoſdem dies hoſtū claiſis prae
 fectus non exigua praedatorū manu Surrentino in litore expoſita, a
 gros, uicosq; populari parabat, ſatis magna cū ſpe, ſolicitatis cuiū ani
 mis, ob uetus Andegauieſis factiois ſtudiū, urbis et potūda. Quod Rex

intellegens Antonium Olxinam cum lectissimo peditatu, qui a grum,
 uillasq; tueretur, prae miserat, praesidio etiã urbi addito, Hostis primo
 impune rapere, ac passim feri, mox ab signis dilabi coepit. Quod An
 tonius animaduertens, nactusq; idoneã occasionem, hoste palabudũ ex
 improviso adoritur, q; locorũ ignarus, atq; inique congressus, cũ diu
 tius sustinere impetum nõ posset, insignẽ cladẽ accepit. Ita q; alijs ca
 sis, alijs captis, q; reliqui erant, dũ fuga sibi consulũt, rati iter ad mare
 peruiũ, hinc Antonio, illinc Surrentino premente, per rupes maxime
 editas deturbatur. In ipsis etiã irremibus, dũ funes legũt, ac pontes,
 dũ reliquos a clade accipiunt, trepidatũ est. Telorũ, armorũq; omnis
 generis magna uis Surrentũ plata. His rebus adductus Felix, missis
 qui ueniã impetrarẽt, ad Regem supplex in castro profectus est, Par
 ma arce (quod castellum Sarnensibus a Fauibus nõ ita multũ abest)
 Regi prius tradita, praesidioq; illic imposito. Rex eo acrius instare,
 ne annona coportari Sarnũ posset, summus uiribus conari, arcere ho
 ste a pabulationibus, prohibere frumẽtationes, dies noctesq; id agere,
 quo nihil hosti turũ, nihil quietũ relinqueret. Forte accidit, leui ut cer
 tamine inito Petrus Hubaldinus, eques regius ab hoste caperetur. Is
 (uti moris nunc est) exutus armis, atq; adẽpto equo, ad Regem remis
 sus, retulit satis se exploratum habere, occupato clam mote a peditatu,
 deinde per effractã, quã ad Fauces esset, portã immisso equite, diripi
 qui hostibus ad suburbij confidissent caput, haud magno conatu posse.
 Quo hosti inflicto uulnere, fore uti castris intra Fauces traslatis, hostẽ
 fame confectum, paucis diebus, ad se dedẽdum Rex compelleret. Quo
 audito, conuocatis duabus cum singulorũ ipse sententias exquireret, Si
 monectum huiusmodi orationem habuisse accepimus. Qui domina
 ri in bello fortunã dicunt Ferdinande Rex, non temere illi quidem
 mihi sentire uidentur, et dicere. Non quod belli administrationẽ,
 uictoriaeq; euentũ in manu fortunã collocatum existimẽ, Sed q; in co
 serẽdis praecipue manibus, propter ea quã repente accidunt, nunq; satis
 prospici ab imperatoribus, aut consule do queat, aut ubi cõsiliũ captũ
 est, strenue rẽ, gnauiterq; gerendo. Quo enim consilio, aut quã nã pro
 spicientia equorũ confossiones, militum transfuga, falsi rumores, male
 accepta imperia, caeli tempestates, locorũ iniquitates in itinere faciũdo,
 equitum, centurionũ, tribunorum, aut imperatoris ipsius casus in con
 serẽdo praelio, aliãq; huiusmodi propẽ innumerabilia, aut provide
 ri ne accidant, aut postq; accidere, ne dãnõ sint, satis utiq; p̃specte pote
 rit? Cũ nullum persepe ad prospiciendũ spatiũ propter temporis exi
 quitatẽ, nulla opportunitas ob rerũ difficultatẽ im̃patori relinquatur,
 nec idem

nec idē ipse et hic, et illic uno in ipe adesse, nec plura simul aut impe-
 rare alijs, aut administrare ipse ualeat. Egdē ego ita se habere rē nō
 magis magistro ab aliquo in scholis, quā ipso ab usu, qui humanarū
 actionum optimus ac sapientissimus magister est, doctus affirmare au-
 deo, quippe qui iam sexagenarius quā militiā adolescens sequi cœpi,
 eam adhuc sequor. Quo interim tempore animaduersum à me est, nō
 semel etiam leuissimum casum ex uicto uictorem, ex uictore uictum
 exercitum reddidisse. Tot igitur annorum usus, et hæc, quam uidetis,
 ætas abunde memonere debent, nequid temere incipiendum, nequid
 inconsulto audendum, consulam. Velle autem tentare fortunam, eius
 esse arbitror, cuius res angustæ cum sint, spes etiam longe angustior in
 dies futura uideatur. Quod ego consilium Ioanni, Tarentinoq; quo-
 rum res deteriores in dies futuras arbitror, sequendum potius iudi-
 cem. Nobis dies ipsa meliora atq; secundiora cuncta promittit, dum
 tanquam sæptis hostem clausum, ac circumsessum habemus. Nobis stan-
 do, ne dicam cunctando augetur auctoritas, duplicantur uires, et tan-
 tum non captum hostem fama ipsa, qua bella maxime constant, per re-
 gnum, atq; Italiā diuulgabit. Illis contra omnia cum suis nostrisq;
 contemptui æque sint. Stando Felicem, id est Salernū, Nolamq; utraq;
 nobilem, utraq; maxime oppotunam urbem recuperauimus, stando
 hostem paulo ante ad obsidendam Neapolim festinantem, de fuga ut
 cogitet, sitq; de propria etiā salute sollicitus (quod uidetis) iā cœgnus.
 Cum interim classis, quæ oram hæc maritimam metu sui concusserat,
 ludibrio haberi cœpit, stantibusq; hic nobis penē auditi fuerint clas-
 sariorum militum clamores, atq; heuulatus aut iugulum Surrentinis
 præbentium, aut præruptissimus è rupibus in mare se præcipitantium,
 quo insequentium gladios fugerent. Nobis Neapolis, et oppida, urbesq;
 uicinæ annonam, equos, arma, recentem peditem, recentem equitem
 sumministrant. Quarum rerum illis non modo nulla est commodi-
 tas, aut copia, sed haud sciam, an eorū desyderium relictum sit ullū,
 cum Apuliam, Peucetiosq; ac Salentinos, tot montes, ac ualles, tot no-
 stra oppida ab illis distrahant. Denum a pugna continendo, pugnan-
 tium finem id est uictoriam, absq; ullo nostro periculo consequemur.
 Cum illis uero satis bene actum fuerit, si (quod unum cogitare, ac me-
 ditari possunt) nocturna fuga concessa fuerit, per loca difficilia, præ-
 rupta, aspera, magnaq; ex parte nobis parentia. Quanquam etiam
 fortissimis, peritissimisq; ab imperatoribus usurpatum esse scio, fugi-
 enti hosti pontem quoq; uel ex argento constituendum esse. Quam ob-
 rem cum diuicandi nulla immineat nobis necessitas, censeo a praelio

» continendum, nec præbendam hosti bene gerendæ rei occasionem. Et
 » quoniam quanto arctius se se pressum senserit, tanto est amplius de
 » fuga cogitaturus etiam censeo, uti occupato monte, qui Faucibus immi-
 » net, castra sub ipsum montem, ad caput fluminis, cis ripam transfe-
 » ratur, quo pabuli, atq; annonæ difficultate coactus hostis (quod unū
 » reliquum est) nocturnæ fugæ consilium ineat. Rex probata Simo-
 » necti sententiâ, statutoq; ad peragendum negotium tempore, peditatū
 » quanto potest maiorem comparat. ueteranos euocat. nouos etiam equi-
 » tes scribit. quid hostis paret, quid consulat, per transfugas, captiuosq;
 » explorat. qui montem lustrent, aditus uestigent, semitas inquirant, si
 » delibus & strenuis uiris negotium dat. Satis etiam constat Ferdinā
 » do clam significatum esse Pium Pontificem mutata sententiâ decreuis-
 » se medium se se belli eius gerere. clanculumq; Simonecto iniunxisse,
 » uti paucos post dies in Sānites Beneuētumq; quæ Pontificis ipsius urbs
 » esset, exercitum traduceret, Atq; eo cognito Regem decreuisse fortu-
 » næ res è uestigio cōmittere, fore ratū, superior si euaderet, uti uictoria
 » ipsa, in partes eius Pontificem retraheret, sin secus cecisset, uti cum
 » iram in illum prouocaret hostium, tum illum ipsum ad uindicandi ca-
 » piditatem. quod postea factum est. Quo arca quæ faciēdo prælio neces-
 » saria essent, summa ea cum celeritate comparari iussisse. Illud uero à
 » Simonecto impetratum, differret abitum è castris, quoad suos Rex
 » per oratores tentaſset, posset ne Pontificem ab eo proposito dimouere.
 » Itaq; ubi parata esse omnia, suaq; consilia latere hostem Rex sensit, tri-
 » bunis, ducibusq; conuocatus imperat, uti quam maximo silentio de se-
 » cunda uigilia cum exercitu instructo paratoq; ad signa assint. quid
 » ipse paret, quid fieri à quoque uelit, singulos edocet, huiusmodi e-
 » tiam oratione cohortatus. In omni re bellicâ fortissimū niti (quod
 » usus ipse docuit) plurimum occasio ualet, quam optimus quisq; impe-
 » rator summo studio, ac celeritate complecti debeat, quippe cuius ea na-
 » tura sit, ut ardua in planum facile uertat. Eam igitur nos capere, ac
 » sequi, maxime utile, atq; in primis cautum consiliū reor. Sed in omni
 » occasione capiēda, inceptisq; prosequendis duo potissimum seruanda
 » sunt, alterum quod factu opus est, mature id ut fiat. Quid enim occa-
 » sione breuius, aut fugacius est? Alterum, ut suo quodq; geratur ordine.
 » Quando in re præsertim militari nihil ordine ipso potius, ac maius
 » est. Nam confusio, ac trepidatio præterquam quod periculosa, geren-
 » dis quidē rebus maxime etiā contraria est. Neq; enim aut unum, aut
 » alterum tantum prælium, quanquam consilio, ac ratione susceptum, in
 » feliciter tamen cecisse inuenias, magis ob imperia non eo quo iradita

» erant ordine seruata, quam ob militum uirtutem, atq; aduersariū par
 » tum imperatoris industriam. Quo circa nequaquam a me cohortan
 » di estis, ut in conferendis manibus fideliter ac fortiter rem geratis, q̄p
 » pe cum fidem, uirtutemq; uestram in multis, magnisq; difficultatibus
 » planè perspectam habeam, neq; uti ductando exeratu, iter maximo
 » exploratum habere studeatis, cum hostis ipse quam proximus sit, &
 » quæ explorada essent, cuncta sint à me diligentissime explorata. Quid
 » etiam mihi in animo sit, quid faciundum decreuerim, quæq; se nobis
 » occasio offerat, iusta mecum tenetis. Verum illud unum, illud inquam
 » unum moneo, hortor, rogo, & pro iure etiam meo impero, ut quæ
 » à me præscripta sunt, eorum memores, ad capiendam occasionem, q̄
 » propè tenemus in manibus, atq; (ut uerius dicam) omnino iam tene-
 » mus, ordinem adiungatis. Ego ipse pro loco, ac tempore adero. An for-
 » tasse uerèdum est exercitissimū uiri, ne hostis cognito consilio nostro,
 » instructus, paratusq; atq; in acie armatus offendatur? Satis comper-
 » tum, satis exploratum, & cognitum habeo, præter paucos admodum
 » qui pro statione noctu excubant, cæteros omnis per oppidum disper-
 » sos sub tectis quenasq; flumine, ac montibus fretos, somnos etiam igna-
 » vissimos ducere. Antequam somno expergiscuntur, armis instruitur,
 » equi frenantur, tribunumq; quisq; ac ducem suum pedes, eques conue-
 » nit, metu, ac repentina re attonitus, nos occupato monte, effractis por-
 » tis, adituq; referato, uoti compotes, locum castris ceperimus. Quo capto
 » nobis in acie stantibus, eò castro transferètur, quibus positus, reliquū
 » est uti non horam quietam, non locum ullum tutum hosti relinqua-
 » mus, Neq; multum tempus aberit, dum aut sese nobis dedat, aut neces-
 » sitate compulsus fuga sibi quam maxime periculosa consulat. Hac ora-
 » tione accepta tribuni, ducesq; ad imperata quisq; facienda properas,
 » paulo post instructo cum exercitu, magno etiam silentio assunt. Rex
 » peditatū præmissis itineris ducibus monte arcuire, ac superato iugo, si-
 » ne ulla trepidatione inde descendere, interim equitem procedere pau-
 » latim, atq; sub signis iubet. Vbi uero tempus uisum est, quo pedes de-
 » sinatum ad locum peruenisse iam poterat, dato signo Robertum Vrsi-
 » num, lectis cum equitibus superare Fauces imperat. Ille egregie na-
 » uata opera, citato equite, in hostiū stationem illatus alios semisomnes
 » capit, alios resistētes uulnerat, ac paulo post in fugam actos, suburbium
 » uersus acriter urget. Roberto urgente gregarius miles qui eum se-
 » cutus erat, prædæ intentus, nihilq; ad præscriptum gerens, taber-
 » naculo diripere, equos a præsepibus dissoluere, seq; equos que
 » sarcinis honerare statim cœpit, ac tanquam fuggato hoste, præda ho-

mustus ad Fauces, atq; in castra regredi. Rex id quod erat ueritus, da-
 vi tempus hosti ad arma capienda, aliquot turmas cum summisisset,
 ipse reliquo cum exercitu pro Fauibus expectare decreuit. Interea
 hostium duces fugientium, ac pugnantium clamoribus exciti, re co-
 gnita, propere accurrunt, suos hortantur, ac praemissis, qui impetum
 sustineant, ut quenq; fors obtulerat, acies instruunt, ac paulatim alios
 atq; alios equites summittunt. Robertus ubi sustinere impressionem ne-
 quit cedere pedetentim coepit. Urgebat enim cum lectissimorum manus
 equitum Vrsus, atq; acri coepa pugna, summis utrinq; uiribus de lo-
 co pugnatur. Hinc Robertus, illinc Vrsus dum suos hortantur, dum
 fortiter rem gerunt, parum absuit quo minus uterq; suo ab aduersa
 rio caperetur. His rem penè intra globum gerentibus, regisq; in ar-
 cto propter locorum ignorantiam pugnantibus ab hostium duci-
 bus leua sinistraq; hinc pedites, inde equites summittuntur. At Rex
 cum intellexisset suos in arcto premi, maiorem equitum manuum subsi-
 dio ire iubet. Hostium uero pedites in angustijs uiarum implicitos in-
 ter se regios conspicati alij hastis eminus, aut sclopetis, alij communis gla-
 dio suffosis, aut uulneratis equis, ipsos equites partim deiciunt, partim
 in fugam uertunt. Locorum peritia hostem maxime adiunabat. Re-
 gius uero uix è uia egredi, illic omnes cogi, alijsq; atq; alijs subsidiũ
 ferentibus in unum simul cuncti coire. Quod aduersarius ubi uidit
 ab dextra sinistraq; acrius illum premere, conari etiam a tergo in-
 uadere, atq; ab reliquo exercitu seiungere. Quod Rex ueritus, suos re-
 ferre pedem paulatim iussit. Primus igitur, dum partim pedem refe-
 runt, partim etiam terga uertunt, fugam iam parantibus, postremis
 autem in acie stantibus, cum locus ipse explicandis ordinibus haud-
 quaquam satis esset, hostium duces eo acrius urgere incipiunt. Illi a
 tergo, hi ab latere, plures singulos, liberi impeditos, recentes saucios cir-
 cumsistunt. Hic uero ingens strages equorum, atq; hominum a sclo-
 petarijs edita, qui ab Rege propter stipendia non statim exoluta initio
 obsidionis ad Ioannem transfugerant. Inter alios, atq; inter primos
 Simonectus cadit. Robertus uulnere in ore accepto uix hostiũ elapsus è
 manibus ad regem, qui extra Fauces in loco paulo editiore instaurare
 pugnam parabat, se recipit. Caeteri magna è parte capti. Rex ea exer-
 citus parte exutus, cum nullum in pedite praesidium esset, quippe cu-
 ius nulla in toto praelio extitisset opera, cum neq; locum tenuerit, neq;
 imperium seruauerit, neq; ubi tempus ferebat, pugnae affuerit, sum-
 mus tamen uiribus anniti, quod unum erat reliquum, ne hostes fau-
 cibus prodiret, Quo circa praehensare fugientes, confirmare integros,
 hortari, rogare,

hortari, rogare, locum tuerentur, superesse tot lectos equites, tot etiam
 recentes turmas, aduentare è castris subsidia, si uiri esse uelint, non ho-
 stium modo impetum repressuros, uerum etiam si Fauibus egrediã-
 tur, magna etiam illos clade affecturos. Ipse in hostem proficisci, ac
 nunc his, nunc illis se ostentare. Cum interim ex ijs, qui in præsidijs
 collocati erant, quiq; postremos tenebant ordines, multi signa, locumq;
 deserere, seq; fugæ dare cœperunt. Quod hostiū duces cum animad-
 uerterent, tanto se impetu è Fauibus proripiunt, ut regij uix pri-
 mo congressu sustentato in fugã se q̄ laxissimis habenis dederint. Ho-
 stes statim in castra profecti, cum uacua ea defensoribus inuenissent,
 capta diripiunt, pauca transpontem, Nuceriam, finitimãq; in loca se
 recipiunt. Regem Neapolim uersus fugientem haud multi secuti, reli-
 qui penè omnes aut in prælio, aut in fugã, aut in ipsis castris, ad quæ
 post prælium refugerant, ignauiter capti. Magnus captiuorum omnis
 generis fuit numerus. Direptis castris ingens tum rerum aliarum, tum
 argenti, atq; auri præda Sarnum perlata. Hanc cladem non uatum
 modo prædicta, et eorum qui rerum cæli periti sunt, uerum prodigia
 quoq; præcessere. Nam & ueterum fatiloquorum carmina passim re-
 citabantur quibus Regi clades obnuntiabatur, & Mathematicorum
 mænæ uulgo ferebantur. Pridie etiam quàm pugnatum est, toto ferme
 die coruorum greges prætorium obuolitauere conclamantes, ac proxi-
 mis insedere arboribus. Rex ipse prætorium egressus, equo repente cõ-
 cidit. Diuersis locis, alibi sanguine, alibi oblitis cinere guttis pluiffe nũ-
 tium est, notatumq; folijs holerum eas guttas insedissee. Nostra tamẽ
 tempestate hæc aut animaduertere, aut procurare religiosum est. Die
 quæ insecuta est, cum a Ioanne, Tarentinoq; coacto senatu, quid de
 captiuis statuendũ, quo primum arma inferenda essent cõsultaretur,
 de captiuis, uicit eorum sententia, qui censebant uti irirembus impo-
 siti, Massiliam deportarentur, nisi finito bello in Italiam non remit-
 tendi. De prosequendo uero bello duæ cum essent sententiæ, altera uti
 ad obsidendam Neapolim statim admoueretur exercitus, altera uti
 finitima prius oppida, quiq; in Regis fide reguli persistebant, tenta-
 rentur, huius quidem Tarentinus, prioris uero Ioannes Coxa author
 erat, cui pleriq; assentiebantur, eumq; ita locutum accepimus. Si quam
 nobis perficiendi belli rationem hesternã ostendit uictoria, eam ipsi se
 qui, atq; oblatam a dijs immortalibus capere occasione uolumus, dicã
 audacter fortissimi duces, die crastino, hostem Neapoli circumsessum,
 atq; haud multo post cum ipsa etiam urbe expugnatum uidebimus.
 Quantum igitur sedendo, ac consultando temporis ipsi absumimus, itã

tum a belli sine per negligentiam, atq; in gnauiam uolentes absumus,
 qui si quo impetu in hostiu castra irrupimus, ea alacritate suos, atq;
 in fugam uersos secuti essemus, eodem cursu, aut Rege ipso in fuga
 capto, aut fugienti itinere intercluso, in magnam (mibi credite) occu-
 pandæ ex improviso Neapolis occasionem incidissemus, se cura et penè
 otiosa ciuitate, dum Sarni circumsessos nos, ac tantum non captos, in por-
 ticibus, ac compitis inaniter gloriantur. Sed quod uel militum labore,
 uel prædæ studio, aut letitia ipsa quæ præcludere hominum solita est
 consilia, ommissum est, aut peccatum, id quàm primum ut corrigamus, no-
 strum quidem est, aut si corrigi minus potest (quando quod factum
 oportuit, frustra de eo faciendo consilium nunc initur) saltem quod
 reliquum est, quodq; in nostra adhuc manu positum, celeritate pense-
 mus. Quam ob rem, quoniam (quod in omni bello maximum uide-
 tur) profligatum in acie aduersarium de se, uallo, murisq; tutando
 cogitare iam coegimus, quid reliqui superest, nisi uti moenibus inclu-
 sum, obsidione eum quàm arctissima cingamus? Quo quidem circun-
 sesto, quid opis, quid spei reliquum, quid animi esse potest ijs, qui eius
 partes hactenus sunt secuti? Itaq; cum una sit regni caput Neapolis,
 in quam Ferdinandus amisso exercitu penè solus refugit, non tam (ut
 arbitror) aut moenibus fretus, aut ciuium beneuolentia, quàm arce
 ipsa fidens, in quam non est dubitandum, quin ubi muris castra ad
 motu senserit, confestim se includat metu territus, ac nobilitatis odium
 timens, cuius bona pars ad nos transferit, quæ nam causa est, quæ in-
 quam est causa, fortissimi duces, cur non crastino die, albescente caelo.
 auulsis, signis ad eã obsidendam exercitum rapiamus? Nobis integræ sunt
 uires, miles uictor, & quod maximum est, fortunæ ipsius fauor ad-
 est, hominumq; uoluntates, eodem semper quo fortuna inclinantium.
 Contra Regi effoete uires, exhaustis Alphonsi thesauris, milite, qui ei
 fidelis esse poterat, & strenuo quoq; capto, reliquis, quos fuga tutata
 est, inermibus, quosq; optandum sit, Neapolim se post fugam, cladèq;
 recepisse, aliquem illic tumultum, ob famem, inopiamq; excituros. Vi-
 delicet maritimum aliquod auxilium paratum est Ferdinando? At-
 qui mare a nobis tenetur. An fortasse terrestres alias copias, quas
 aduentere fama sit, subsidio uenturas expectat? cum nec ullæ quidem
 ipsæ sint, & quicquid illinc trans Capuam, hinc cis Acerras, a gro-
 rum, atq; oppidorum est, nobis pareat, et armis circum clausa omnia
 teneantur a nostris. Reliqua est una illi ciuium beneuolentiæ spes,
 qua firmissima, obsidionem tam diu ciues tolerant, dum ex Hispa-
 nia ab Ioanne patruo, aut a Pio, Franascoq; ex Italia mari terra

77 ue is mittatur exercitus, qui aut metu sui solui a nobis obsidionem,
 77 aut uiribus congressus cogat. De spe quidem cuium (ut dicam, quod
 77 sentio) imperium Catalanorum, quam omnes oderint, iuxta me-
 77 cum tenetis, & res ipsa docet. In nobilitate uero quid certum habe-
 77 re, aut constitutum in ea Ferdinandus potest? cuius maior pars, odio
 77 illum prosequentes, sponte ad nos transierint? Nam de auxilijs ue-
 77 strum erit iudicium. Quid enim in Ioanne patruo, Rege non mo-
 77 do paupere, uerum etiam inopi repositum esse praesidij potest? quae
 77 ab hoc auxilia expectari? praeter paucis admodum triremes, easq;
 77 captiuo instructas remige? Quod uero ad Pium, & Franciscum at-
 77 tinet, etiam si maxime cupiant, quae tamen auxilia aut tanta mitti
 77 ab eis possunt, ut uel perumpere tantum montium, ac flumiuorum
 77 ualeant? nobis aditus omnes armis circumseptos tenentibus? Picani-
 77 noq; cum ualidissimis copijs obsistente? aut tam praesto ea esse, ut non,
 77 quod aestatis reliquum est, interim prolabatur, hyemsq; mox inhor-
 77 rescat? quo tempore an dubitatis, Neapolim aut ui expugnatum iri
 77 a nobis, aut partium studijs sponte imperium accepturam? Cum in
 77 terea quae in Bruijs, Marsis, Pelignis, Marrucinis reliqua in fide
 77 Regis manent oppida, audita exercitus eius strage, cognita Neapolis
 77 obsidione, ultro mittent qui se se nobis accepto imperio dedant. Ad-
 77 haec Neapolim obsidere quid est aliud quam Pium, Franciscumq; ab
 77 incepto deterrere. atq; abstrahere? reputantes frustra se de mittendis
 77 auxilijs cogitare, tam breui tempore, tanto terrarum spatio, omni iti-
 77 nere atq; aditu intercepto. Contra uero hortari, atq; incitare, ubi da-
 77 ri a nobis Ferdinando spatium senserint ad comparandam pecu-
 77 niam, ad restituendum exercitum, ad ipsa deniq; auxilia commode,
 77 tutoq; expectanda? Ac tandem si qui sunt qui aduersus Ferdinan-
 77 dum moliri aliquid parent, quos non paucos esse quotidiana nobi-
 77 lium docent transfuga, deterrere eos, animumq; & uires aduer-
 77 sarijs adiungere? Quae eum ita se habeant, an cunctamini fortissimè
 77 duces ad obsidendam Neapolim propere castra ducere, quo fortuna,
 77 quo caeli fauor nos uocat? ac regni ipsius caput, coactis in unum ui-
 77 ribus petere? uel còtusa, mox et exarsa anguis ceruice, reliquū corpus irū
 77 cū, atq; exanimū relinquamus. Quae ubi Coxa dixit, cū q; aderat, &
 77 ipse i primis belli dux Ioānes, pars uultu, uerbis alij probare uideretur
 77 contra ea Tarentinus in hanc sententiam locutus dicitur. Neq; impor-
 77 tune duces, neq; parum considerate paulo ante Ioānes Coxa de obsi-
 77 denda Neapoli, totaq; belli mole eo uertenda differuit, quippe quae re-
 77 gni caput, neq; multis ante annis ab Alphonso capta uictoriam illi,

17 decusq; pepererit, ac regnum uniuersum in pace, officioq; stabilierit. 18
 18 Verum enim cum eo mihi de genere obsidionis parum omnino conue- 19
 19 nit, quippe cum exercitum prope muris adiuuendum censeat, ego 20
 20 uero longe aliam sequendam rationem statuam, & cur ita statuam, 21
 21 multa me simul mouent, primum urbs ipsa eo loci sita, ut præter non 22
 22 multum campi, quod ab ortu solis muris adiacet, cætera omnia libera 23
 23 ab obsidione, atq; aperta relinquenda sint. Cum ab occasu, atq; a sep- 24
 24 tentrione tantum montu interiaceat, ac uallium, a meridie uero ma- 25
 25 re patens, ac liberum, molesq; adeo munita, atq; ad propulsandum in 26
 26 structa, ut tranquillo mari longissimo ab continente tractu classem in 27
 27 ancoris stare necesse sit, futuram in summo discrimine, ubi etiam le- 28
 28 uior spirare aut auster cœperit, aut boreas, quibus hic ipse sinus quàm 29
 29 maxime est obnoxius. Mouet deinde populi frequentia, & Hispanus 30
 30 miles, quàm maxime Regi fidus, & quod ea tum armorum est, tum 31
 31 equorum illic copia, ut breui non exigua equitum manu comparata, 32
 32 restituere exercitum Ferdinandus queat. Addam tot arces tam egre- 33
 33 gie munitas, quas qui ciuis, aut peregrinus aspicit, Rege præsertim 34
 34 præsentem, atq; incolumi, quamuis magnū, atq; robustum habeat ani- 35
 35 mum, quamuis factionis nostræ studiosus, abijciet tamen illum, obtor- 36
 36 pescetq; formidine. Nam quod ad nobilitatem attinet, nobiliumq; ad 37
 37 nos transitionem, utinam, inquam utinam Neapoli potius manere con- 38
 38 silium eis fuisset. Quid enim aliud tot nobilium ad nos transitione 39
 39 effectum est, quàm ut urbē Ferdinando liberam permiserint? nec se- 40
 40 curiorem illum modo, uerum etiam cautiorem reddiderint? Ad hæc 41
 41 tanto incepto quæ paucitas nostra sit, ipsi uidetis, cum etiam ad oppu- 42
 42 guandum necessaria nobis desint omnia. Regi contra et ad repugnā- 43
 43 dum, & ad lacessendum urbs ipsa, & arces, & multorum etiam an- 44
 44 norum Alphonsi apparatus cuncta suppeditent. Scilicet sperandum 45
 45 id est, uti constitutus a nobis ante portas castris, in arcem se se Ferdinā- 46
 46 dus includat, quem nō montes, non flumina deterruerint, quo minus 47
 47 infesto agmine, loco sibi maxime iniquo, intra Sarnum irruerit. An 48
 48 potius (quæ illius est uirtus, & ætas militaribus laboribus assueta) ue- 49
 49 rendum etiam atq; etiam est, nequid apud obsidentes tutum, aut in ca- 50
 50 stris quietum, continuis eruptionibus patiat? Tentare igitur obsidio- 51
 51 nem, quæ postea turpiter omittenda sit, an quæso erit aliud, quàm ui- 52
 52 ctoriæ fortuito nobis oblata, turpi aliqua dedecore iactura? aut 53
 53 sedendo ad Neapolim, qui populi, principesq; in officio erga Ferdinā- 54
 54 dum reliqui permanent, is ut oppida muniant, cômatus importent, 55
 55 militem conducant, aliq; præsidia sibi comparent, tempus, otiumq;

» permittere? Quam ob rem quæ tutissima quidem est obsidendi ratio,
 » hanc ego censeo ineundam, Primumq; uti Robertum Sansseueriniũ,
 » cuius oppida nobis ante oculos sunt posita, ad deditonem pellicia-
 » mus, aut debellare recusantem tentemus, finitimos deinde populos,
 » quibus aut captis, aut deditis, Robertoq; in partes nostras ascito, an
 » dubitamus a Neapoli Cossentiam, ac Rhegium uersus omnia in ditio-
 » nem, ac nomen nostrum concessura? Robertum enim Lucas Sansseue-
 » rinus, cuius late magnus in lucanis, Brutisq; dominatus est, mino-
 » resq; alij proceres, liberae item ciuitates sequentur, ut diebus quàm pau-
 » cassimus, præter Auersam, Capuam, Aerras, Neapolim, nihil in tanto
 » terrarum spatio, quod inter Lyrin amnem, urbemq; Rhegium, atq;
 » Crotonem interiaceret, Ferdinando relinquamus, ac Pio, Franciscq;
 » Ianinum, cogitationem deniq; omnem mittendorum auxiliorum ad-
 » manus. dum Regem perinde ac truncum, sine membris, sine neruis,
 » destitutum, atq; emutatum uiderint, missis etiam ad eos oratoribus
 » qui utrunq; & nostro, & Renati nomine benigne appellent, ac largis
 » etiam pollicitationibus impleant. Quæ an sit tutissima obsidenda Nea-
 » polis uia, omnes iam uidetis. Nam tentare fortunam, ubi consilio locus
 » est, quàm sit temerarium, dies hesternus admonere nos potest. Regem
 » certe ipsum ne fortunæ posthac tam facile se committat, abunde iam
 » docuit. Dicenti hæc Tarentino senatus assensus est omnis. ea erat se-
 » nis auctoritas, us rerum usus, quodq; belli esset author, omnis spes, ra-
 » tioq; uincendi in eo collocata uidebatur, ut Coxæ sententiam quamuis
 » tacitis omnes comprobarent animus, nemo tñ ne ipse quidem belli dux
 » Ioannes a Tarentino dissentire aut uideri palàm uellet, aut omnino
 » auderet. Igitur motis a Sarno castris petiere Stabias. Id oppidum,
 » uti rerum Romanarum scriptores prodidere, Syllæ iussu solo equa-
 » tum finitimos in uicos abierat. Postero dein tempore quod eo propter
 » loci opportunitatem, portusq; manu facti, multa mari comportarētur,
 » tuguria in litore constitui cœpta. procedentibus inde seculis, tanquam
 » in uicum multi mortales confluxere, donec oppidi nomen ac formam
 » accepit. arcæ etiam in edito posita, quam egregie Alphonsus munie-
 » rat, brachio ab ea ad mare deducto, ut cum usus uocaret, per id im-
 » mitti præsidium in arcem posset. Præerat arci, atq; oppido Iâones Ga-
 » liardus ex antiquis Alphonsi familiaribus, miti uir ingenio, & fide
 » integra, cæterum qui ut Hispanus uxori paulo nimum esset deditus.
 » Ea erat Margarita Minutula nobili loco nata, cuius frater Loisius
 » arcem Lucerinam Ioanni in Apuliam profecto prodiderat. Siue igitur

tur futurum sperarent uti Margarita Galiardum ad deditio-
 nē pelleret, siue quod ea sponte deditioem fuisset pollicita, si castra eò ad-
 moueretur, Capaneo fratre instigante. Hostes oppidum ingressi, nullo
 suburbium defendēte, nam oppidani intra uallum, quod sub ipsam est
 arcem, confugerant, quater confestim crepidinem tormētis cœpere, nec
 multo post a Galiardo deditio fit. Iisdem diebus Vicani, Massensesq;
 ad Ioannem defecere. Surrenti quoq; trepidatum est, propter suspitio-
 nem familiae Aciapactiorum qui Ioannis, Renatiq; partes clam fo-
 uebant, Præerat urbi cum presidio Antonius Carrasa, cuius prudentia
 effectum est, uti Aciapactiorum consilia parum prosperos euentus
 habuerint. Interea duces ipsi nunc minis, nunc pollicitationibus Rober-
 tum Sanseueriniū ad deditioem sollicitabant, Qui uiribus diffusus,
 quod omnem in se belli impetum uersuros eos cerneret, facta deditioe
 in castra hostium profectus, in Ioannis uerba iurauit. Cuius exemplū
 Lucas quoq; quod & ipse isdem diebus in Brutijs male pugnauerat,
 secutus est. Etenim Antonius Centilia, quem Rex in arce Neapolitana
 custodiendum curauerat, corruptis custodibus, noctu arcis postico, quod
 ad mare est, Marilianum se receperat, indeq; haud multo post in Brui-
 tios reuersus bellum instaurauerat, quod captiuus dum esset, per Al-
 phonsum, ac Iulianum fratres, & Ioannem Trauersum eius præfe-
 ctum administrabatur. Lucæ, ac Roberti deditioe cognita, cæteri o-
 mnes Lucaniae ac Brutiorum principes, populiq; præter pauca admo-
 dum castella, Andegauienſis sunt partes secuti. Igitur hostium duces
 Roberto dedito, cum de occupandis Cauis consilium cepissent, parum
 abfuit quin magnam ex improviso cladem acceperint. Ea ciuitas ma-
 gis q̄ urbs montanis in locis disposita uicatum habitat, multitudine in-
 hominum frequens, ac situ naturali satis munita. Cauenses igitur re-
 lictis uicis, quos defendi uix posse arbitrarentur, in loca se munitiora
 contulerant, ubi de obsidionis aut tolerandæ, aut propulsandæ ratio-
 nibus cū agerēt, consiliū iniere de inuadendis nocturno tēpore hostiū
 castris. Nam & Armatorum multitudine abundabant, & satis ex-
 ploratum habebant, si res parum successisset, posse tuto se ad suos reci-
 pere, fuissetq; incepto fortuna, ni re per transfugam cognita, castra
 repente ex eo loco mouisset hostis. Huic tot principum, populorumq; tā
 repentinae defectioni non magis cladē ad Sarnum acceptam, quam in-
 constantem, ac perleuem Felici animum causam dedisse satis constat.
 Qui si quam debuit animi firmitatem tenuisset, præter prædam in
 castris inuentam, uix aliud eo prælio ab hoste partum, aut quæsitum

fuisse. Verum enim adolescens infirmo ingenio, nullo rerum usu, ad-
dictus consilijs Francisci Infantis auunculi, hominis incompositi, ac sa-
cerdotis parum continentis, non deditioem modo urbium, atq; oppi-
dorum statim fecit, sed supplex ipse ad Ioannem Antonium in castra
profectus est. Ex ea deditioe cum Nola, Salernumq; maxime oppor-
tunae urbes hostium accessissent uiribus, coactus est Robertus despera-
tis penè rebus suis consulere. Cuius exemplum Lucania, Brutijsq; ferè
uniuersi secuti cum essent, periculosum Regi uulnus inflixere, addi-
tis etiam defectionibus Loisi Iesualdi, qui in Hirpinis cum aliquot
opportunitis oppidis, rerum ad Sarnum gestarum nuntio accepto desci-
uerat, adhuc et Mathæi Extendardi. Quo effectum est, uti ho-
stibus Argentio, Harpadioq; potitis, in Samnites, Apuliamq; adi-
tus Regi omnes intercluderentur. His et aliud accessit malum, quod
Franciscus Comes Casertanus deterritus et ipse Sarnensi primum cla-
de, post finitimorum etiam rebellionem, maximisq; hostium minuta-
tionibus, aliquantum nutabundus cum stetit, consilijsq; incertus,
tandem ad Ioannem inclinauit, matris potissimum suasu, ac Tho-
mæ Branchatij, cuius consilijs mater, filiusq; acquiescebant. Quæ
res Campanorum, atq; Auerfanorum animos uehementius fregit.
Cum Petrus quoq; Mondragonius, qui Metalonum opportunum te-
nebat oppidum, clam cum hoste consensisset. Ut iam Acerræ, Ca-
pua, Aversa, quæ solæ cis Lyrin amnem, Campaniæ urbes in
Ferdinandi fide, atq; officio perstabant, circumseßæ ab hostibus tene-
rentur. Licuit hoc potissimum tempore, atq; ex hoc rerum statu co-
gnoscere, quam lubrica sit, periculisq; exposita adolescentium ad-
ministratio, parumq; omnino moderationi apta, et propter rerum
inscientiam, et quod præsentem solum res, sibi ante oculos ponant,
plerunq; uana sequantur, et incerta consilia, illis maxime consulto-
ribus credentes, qui blandiri nouere, magis quam uera dicere. Quo
circa Tarentinus Felicius inconstantiam ueritus, qui paucissimis die-
bus ter rebellasset, speæ quidem liberum, re autem captiuum eum
in castris secum habens, ara Salernitanae fidem sibi hominem, cum
praesidio imposuit, Nolæ uisum magna cum peditum, atq; equitum
manu praefecit, q; et Nolæ tueretur, et Neapolim, Acerrasq; assiduis di-
scursiõibus infestaret, cum ipse hyemare in Apulia decreuisset. Adhuc
cõstiterat secum in Apulia Robertum ducere. Sed ille senis maxime calli-
di, ac fallacis insidias suspectas habes, ex quo die abire è Tarëtimi, Ioã-
nisq; cõspectu licuit, redire ad eos omni studio auersatus est. Conatus

in est, quo arctissimo posset uinculo deuinare sibi eū Ioannes, ascitum
 quidem cooptatumq; in socium Crescentis, eo Galli nomine Lunam ap-
 pellant corniculatam. Est enim mos eius gentis principum, religionem
 aliquam militiam pro arbitrio statuere, ad quam quos initiatos admit-
 tunt, iurare uerbis conceptis cogunt, futuros se socios periculorum,
 neq; ullo unquam tempore arma aduersum laturos, fidem, amici-
 tiamq; perpetuam seruaturus, ubi etiam casus tulerit, auxilio futuros,
 in bello praesentes, armatosq; in acie staturos, aut pecunia adiuturos.
 Adhuc statuta sacra, & dies quosdam maxime solennes constituunt,
 quibus interesse cunctos fas sit. Hi Confratres uocantur, quos et uiuos,
 & mortuos, qui religionis eius, militiaeq; auctores sunt, maximis pro-
 sequuntur honoribus. Insigne autem militiae ipsius aliud aliq; est. Huic
 Luna erat corniculata, quae a Gallis Crescens dicitur, eaq; ex argen-
 to brachio subligata gestabatur. Quo religionis, ac militiae genere ho-
 nestati Robertum Ioannes sibi cum obligasset, Pius inde Pontifex Ma-
 ximus illum haud multo post absoluit, quod iudicaret eas non magis
 religiones, quam coniurationes quasdam esse pessimo exemplo institu-
 tas. Quoniam autem locus ipse admonuit, pauca de Roberto, deq; eius
 maioribus dicam. Roberto pater fuit Ioannes, Sancti Seuerini (id op-
 pido nomen est) Comes, mater Ioanna, & ipsa quoq; ex eadem cum
 marito stirpe edita. Quo mortuo superstibus ex eo compluribus libe-
 ris, caelebs ipsa, summa illos cura & aluit, & eorum res procurauit.
 Nam & domi parca erat, & continens, & quod esset supra muliebre
 sexum animo elato, & magno, utrasq; patris, & matris uices gere-
 re se uideri uolebat. Cumq; eorum singulos materna prosequeretur
 caritate, Roberto tamen, qui natus erat maximus (qua prerogativa pa-
 ternus ei dominatus obuenerat) & indulgit supra maternos affectus,
 & dum augere quacumq; ratione res illius posset, parum omnino pesi
 habuit. Ad caeteras autem matrona dignas artes illud etiam adiun-
 xit, quod, ut erat ipsa fidei, ac regij nominis colens, isdem artibus,
 eodem etiam fidelitatis studio filium imbuit. Itaq; nihil prius ha-
 buit quam ut Robertum egregie institutum Ferdinando quibus lice-
 ret artibus conciliaret. Ille igitur ubi primum aetas tulit, equitando, ue-
 nando, cum aequalibus se se nunc iaculo, nunc gladio exercendo, nul-
 lo turpi otio adolescentiam labefecit. quo etiam tempore literis opera
 dedit, quas post natus grandior maiori studio complexus est. Is igitur
 artibus inter regulos facile eminebat, Ferdinandoq; propterea maxime
 carus, atq; acceptus erat, Naturae quoq; muneribus ad ea adiutus, quip

pe cuius decora esset facies, statura proceras, & cum dignitate, oratio pro tempore non minus suavis, quam grauis, atq; ingenua. Ipse facilis aditu, gratus responsu, atq; in primis urbanus, & liberalis, cuius etiam domus generosissimo, ac probatissimo cuiq; quotidie pateret. de mū singulis in rebus nobilitatem præ se ferebat generis, quod alij Gallicam ab origine quam Italicam malunt, Nobiles enim quosdam secutos e Gallia Normannos, ac Viscardos duces, pulsosq; ex Apulia, Salentinisq; Constantino politani Imperatoris præfectis, uirtutis merito donatos in initio oppidis, usq; posteros eorum imperitasse, in quibus Venusiam, Materam, Cupertinam, Neritonium fuisse tradunt. Qui dominatus in dies magis magisq; auctus fuit bellicam ob uirtutem, qua hæc quidem familia in Italia ex eo adhuc etiam floret. Quo factum est ut dum partim ipsi regum quorūdam impotentiam, superbūq; dominatum parum æquoferunt animo, partim ipsi a Regibus timentur, aliquando familia omnis ad interitionem penè redacta fuerit, in xuno aut altero supersite. A deo euertendæ illi nihil reliqui ad crudelitatem regibus ipsis fuit. Contra qui Italicam eam asserunt, nec olim fuisse, nec nunc quidem extare apud Gallos, Britanos'ue tali cognomento familiam, deductamq; agnationem uolunt ab oppido, cui ex ea domo primus imperauerit, ut Celanam, Martianam, Ebulam, Molisiam, Aquenuam, quæ ab oppidis sunt agnominate. Sed ego longius fortasse digressus sum. Quam ob rem ad inceptum redeo. Dum hæc ad Sarnum, proximusq; geruntur in locis, Iacobus Picininus hostium partes secutus, a Britonoro, ubi hyemauerat, mouens, per Cesenatum, atq; Ariminensium fines profectus, decimo die ad flumen Cesanum peruenit, At Alexander, Federicusq; qui iussu Pij Pontificis ac Francisci Sfortiæ iter eius obseruabant, quod eū locum maxime idoneū ad prohibendū transitum iudicabant, fluminis ripas fossa, aggeribusq; muniuerant, ne transiret hostis, facile prohibitori. Post tamen ueriti ne Picininus conuerso repete itinere Saxiferratum teneret, eo cum exercitu se contulerant. Itaq; Picininus quanquam magno militum labore, nullo tamen obsistente, aggeres diruit, ac repletis fossis trans flumen exercitum ducit, & ad Esim fluium eo die castra ponit. Quod sentiens Sigismundus qui illum insequabatur, eo consilio, ut si Alexander, Federicusq; a fronte obstitissent, ipse a tergo includeret, confestim in Fanestrem agrum redijt. Picininus die insequenti cum Loretiæ Mariæ templum ex itinere ingressus, Diuam salutasset, ad flumen Potentiam castra mouit, quodq;

in sola celeritate rem positam intellegeret, nocte intempesta mouens, cum ad hostia fluminis (cui loco Firmanus Portus est nomen) peruenisset, ueritus ne mons q̄ litori iminebat, ab aduersario teneretur, ubi qui exploratum missi fuerant, retulere liberum eum esse (decreuerat enim occupato eo ab hostibus, rem gladio experiri) continuo itinere, emensus eo die passuum septem ac triginta millia ad Benedicti tēplum peruenit, quod a Truento flumine circiter octo millibus passuum aberat. Ibi duabus horis equo ac militi reficiendo concessis, cohortatus suos, ut quod reliquum erat ad fallendum hostem, æquis conficerent animis, de prima uigilia mouens instructo exercitu ad Truentum peruenit. Hic cum a militibus qui presidij gratia Asculum uenerant, item ab oppidanis ingens exaius esset strepitus, passimq; noctu ignes plurimi cernerentur, ratus hostem eodē cū uniuersis copijs profectum, consistere agmen iussit. Ipse cum omni peditatu (erat enim in castris eius peditum duobus millibus amplius) magnoq; gregarij militis numero ripas fluminis tetaturus accurit, suisq; obuiabus, & aggere æquato, uado inuento, primus flumen transiit, quem insecuti reliqui ripas occupauere, quibus occupatis, dato signo, reliquus exercitus traductus est, deq; tertia uigilia ubi Columnella castellum positum est, tumultu capto consedit, plurimisque factis ignibus, regni se fines ingressum finitimum significauit, quo alijs pro paruum studio lætitiā afferret, metum alijs incuteret. Cum interea Federicus, Alexanderq; Maceratam profecti, quo portum Firmantum antea perent, uicti celeritate Picinini, incepto irrito, consilium mutare coacti sunt. At ille biduo tantum quieti militum, atque equorum dato, inuitatus a Iosia, qui Andegauiensis sequebatur partes ad Turdini hostia, qui antea Batinus fuit, constitutis castris, ac decimo die machinis, cæterisque bellicis instrumentis è nauis exoneratis, ad obsidendam ciuitatem Sancti Angeli proficiscitur. Iacobus Padulius qui oppido cū presidio præerat, diffusis mœnibus, quod æneorū tormentorum uim minime possent ferre, deditionem oppidanis suasit. Postridie quoq; ciuitas Pinnarum non expectata oppugnatione deditionem fecit. Inde Lauretum profectus Picininus cum esset, & iam quassatis, ac dirutis muris sustineri diutius obsidio nequiret, tum Franciscus Aquinas Marchio deditionem his conditionibus fecit, ut ipse cum omnibus oppidis, quibus plurimus dominabatur, ad Ioannem transiret, Laurentani nullæ nomine aureum quatuor millia pederent. Hinc ad Aternum profectus, cui post ab oppido Piscaria factum est nomen, strato

pote, ac traducto exercitu, in agro Theatino castra posuit, eo consilio ut & agrum uastaret, & Iulium Camertem, quem nuper conduxerat, illic expectaret. Nam initio Truentum cum transijt, viginti quatuor equum turmas, haud amplius secum habuerat. Interea uastabundus Theatium fines populatur, singulisq; penè diebus cum Matthæo Capuano praelia facit. Hinc Rex propter fidei uirtutisq; opinionem oppido, atq; uniuersæ regioni præfecerat, q̄ quamquã parua equum, ac pedum manu, Picinum tamẽ ubiq; occurrere, tueri oppido propinquos agros, populantibus metum inijcere, insidias disponere, fugare, capere, deniq; hostis conatibus omni arte obuiam ibat. Non multo autem post certior factus Picininus, Federicum, atque Alexandrum, qui plures dies in Aesculanorum finibus Bosium Sfortiam cum septingentis equibus expectauerant, munitis ad Turdinum castris confedis, decreuit aduersus eos cum uniuersis copijs regredi, euocata magna pedum auxiliarium manu, acito etiam Caldoraru exercitu, qui statim belli initio ad Andegauensem defecerant, Medius amnis utrumq; dirimebat exercitum. utraq; copie quotidie in armis erant. utrumq; imperatores rem egregie curabant. quid casus, quid industria parare posset, hinc atque illinc prospiciebatur, non dies, non noctes quietæ, nunc eques, nunc pedes ad arma currere. è castris se proripere. fremere omnes, ac praelium exposcere. Tres illius temporis clarissimi duces de uirtute, gloriæq; certabant. par robur, par militum audacia. Picinum locus aliquanto editior tuebatur, hos arte, ac labore parata munimenta. ille pedum superior. hi ueteranorum delectu. ille quod rem sibi futuram cum duobus exercitatissimis imperatoribus intellegeret, eo maiores concipiebat spiritus. hi partum multis bellis decus ereptum iri sibi indignabantur. Excitabant etiam utrumq; exercitum studia ueterum factionum, quæ à Braccio, Sfortiaq; ductæ multos annos in grauissimis bellis, acerrimis etiam praelijs magis ac magis iras, odiumq; accenderant. Illud uero partum alteri acerbum & graue, quod morbo grauatus Federicus nec equo, nec pedibus obire imperatoris munus poterat. Erat & utriusque exercitus, quæ utriusque factionis fere semper fuerat, dissimilis disciplina. quod Sfortiani cunctando, Bracciani prouocando laceffendoque bellum magis ad ministrabant. Cum igitur multi quotidie è Picini exercitu in stationem illati hostium, nunc singuli, nunc pauci, nunc etiam plures in certamen prouocarent, forte accidit uti Saccagninus, cuius Picininus forti opera sæpe utebatur, cum paucis equitibus, ac lecta pe-

ditum manu è castris progressus in planitiem, quæ media inter utraq; castra interiecta erat, flume irâsierit, prouocaturus eos, qui in statione pro castris agebant. Hi despecta equitum paucitate, auihore Marco Antonio Torello qui stationi præerat, in Saccagninum illati, magna peditum strage edita, reliquis in fugam uersis, trans flumen præcipientes egere. Quod conspicatus Picininus, Iulium Camertem fugientibus summittit. Hoc cognito Alexander omnem exercitum armari iubet, septemq; equitum ordines extra uallû progređi, qui subsidio stationi essent, imperat. Quod ubi Picininus intellexit, è castris cum omni exercitu se proripiens, ubi in planum peruenit, duas lectissimæ equitis alas in dextro, ac sinistro cornu statuit, alteriq; Iohannem Comitem, alteri Ramundum Anechinum præficiat, usq; imperat, ne quo casu locum deserant, præterquam ut cedente aduersario pedetentim æquo passu in portam castrorum quàm confertissimè ferantur. In media uersari iubet acie Siuestrum Lucnium. Ipse milites cohortari, nunc singulos alloqui, nunc simul plures, fortia cuiusq; facta referre, uulneratos ex acie subducere, recentes fessis, saucijs integros summittere, nunc addere suis animum, nunc terrorem aduersarijs incutere, nihil seigne, nihil remissum agi sinere, sæpe ante suorum ora uolitare, in hostrem strenuum quenq; immittere, sæpe ex acie excedens prospicere hostium ordines, suas atq; aduersariorum res expendere, quid cauendum, quid sequendum esset considerare, nihil deniq; prætermittere, quod casus offerret, quod ratio suaderet, aut belli disciplina, totq; annorum ac præliorum usus ostenderet. Hoc prælio uideri potuit (si quando aliàs) fortunam ipsam belli dominam, mediam se se statuisse inter utranq; aciem, nunc his, nunc illis uictoriam offerentem, atque aliàs in illos inclinantem, aliàs retrahentem se se, ludificari imperatores ipsos, nec pati eo die ea acie discerni, utrius exercitus milites, utrius partis duces aut fortius rem gererent, aut maiore animo consilioq; administrarent. Namq; alia parte Alexander summa ui, diligentiaq; curare omnia, quocunq; casus uocasset, illic adesse, plura simul prospicere, periculis occurrere, præhensare alios, alios hortari, uoce, uultu, manibus, quid agi uellet significare. Imperatorum præsentia diuersis locis pugnam instaurabat. multi uirinq; cadebant equi, uiri que. Ipsæ locorum angustia, magnaq; ducum peritia, spectata item ueteranorum uirtus, & equorum, uiro- rumque recentium alacer successus summis animis, ingentibus conatibus

conatibus fieri ac tentari omnia cogebant. Itaque armorum strepitu, equorum fremitu, procurrentiumque militum clamoribus, alibi cadentium gemitu, aut urgentium lætis conclamationibus cælum complebatur. Interdum tanta ira, irritatisque adeo certabatur animis, ut præter ictus, hastarumque fragores, magno silentio pugnaretur, utranque aciem nunc spe nunc fortuna ludificante. Et iam in noctem pugna protracta erat, cum Picininus frustra sæpius tentata palustris per locos uia, quod irrumpi intra munitiones, quæ amnis uada impediabant, nulla uia posset, circiter secundam noctis horam iussit, ab dextro atque sinistro cornu, utranque alam, qua maxime conferta hostium acies erat, irruere, tanto impetu, ut in uallum usque, utroque a portæ latere penetrauerit. Qua facta impressione, multi uallo exclusi capiuntur. In hac pugna atrocitate, tantoque rerum discrimine Federici præsentia plurimum contulit. Nam uictus necessitate in equum se inferri cum iussisset, laborantibus in tempore affuit. qua acies inclinabat, recentem militem summisit, hortatus pro loco ac tempore ut alij sensim cederent, quos in locum iniquum progressos intellegebat, alij obdensatis hastis, gladiisque cuneo facto, confertim hostem repellerent. Agnouit Felitrensis miles imperatoris sui artes, atque consilia, itaque nunc sensim cedendo, nunc acri conatu propellendo effectat ne ingens ea nocte clades acciperetur. Repulsus a uallo atque a portæ Picininus in castra rediit, ignibus qui è fragmentis hastarum incensi sunt, lucem, faciesque ministrantibus. Mane ubi sol illuxit, magna hominum, maior equorum strages apparuit, fœda terræ facies, truncis, cruore, cadaveribus. Cernere erat in ipsis castris ferè strepitum quenque tum peditem, tum equitem qui in pugna non cecidisset uulneratum, sauciorum gemitu tabernacula resonare, equos, uiros passim animam agere, alios cæso, aut capto amico dolere, alios aut sua, suorumque, aut hostium fortiter facta referre. Erant qui imperatorem suum, qui hostium duces aliam ob causam aut laudarent, aut accusarent, nemo tamen qui non fessum se, atque defatigatum diceret. tantum præterita dies laboris, erumnarumque attulerat. Igitur nocte insequente Federicus, Alexanderque communicatis consilijs, ueriti ne hostis positus a tergo castris, pabulationem, ac regressum prohiberet, magno silentio egressi, summa etiam diligentia adhibita, ne discessus hosti nuntiaretur a perfugis, equis, qui grauius uulnerati erant, relictis, sarcinarumque inutili honore, magno itinere, breui spatio confecto, trans Truentum, proxime Cryptas amaras se recipiunt. Quos eo die Picininus parum cum posset assequi, postridie ad Truentum peruenit, eo consilio, uti il-

los insequens in eam Piceni partem, quæ nunc Marchia dicitur, bel-
 lum transferret. Sed retractus à Caldoris, principibusq; alijs factio-
 nis Andegaviensis, metu Matthæi Capuani, et Alphosi, Inuicq; Dauale-
 rii, qui cum Enneco Genara ad Amonis Vastum non exigua equitum
 manu æstiuabant, quorum ipsi præda futuri essent, in Theates pau-
 lo post regreditur. Reuerso confestim Francauilla, Bucclanicum, Vil-
 la magna, Lancianum impellente Tuccio Ricio, cuius magna in
 eo populo authoritas erat, se se dedidere. Quibus deditis, Sarum tras-
 gressus (quod interea Ennecus cum fratribus in Campaniam ad fe-
 rendam Regi opem festinabat) omnem eam regionem paucis diebus ce-
 pit. Quæq; enim oppida, quiq; proceres, primatesq; in Feretanis erant,
 statim ad Picinini nuntios de deditioe misere. Arciu præfecti post
 admota tormenta, cum de auxilio desperarent, paucis post diebus fi-
 dei Picinini se se permittunt. Quo factò, expugnatisq; magno labo-
 re plerisq; castellis, quæ in finibus Theatinorum erant, Matthæum
 intra urbem inclusit. Tū restitutis oppidis Antonio, Caldorisq; alijs,
 quæ sub Alphonso Rege amiserant, isq; cum parte copiarum reli-
 ctis qui darent operam, ne quæ incursiones à Matthæo fierent, ipse
 per fines Pelignorum in Marsos profectus est. In itinere. Sulmonen-
 ses, item Ioanna Celana, et Petrus Cantelmus, Populensis comes mis-
 sis oratoribus ei se dedidere, ac paucis diebus Marsis, Pelignisq; uni-
 uersis præter Tallacotium captis, aut deditis, naclus occasionem occu-
 pandi Tiburis, Romæq; potiunda, Sabinorum fines ingressus, plu-
 rimis castellis direptis, Siluestrum Lucanium cum mille equitibus,
 peditibus se sentis præmisit qui Tibur prodentibus præsto esset. Veru
 opera Iodarni Colunæ Cardinalis irritò incepto redijt. Nam Iorda-
 nus quanquam aduersus Regem cum Picinino consenserat, maluit ta-
 men Romano Pontifici fidem seruare. Igitur silvester in Palumba-
 riæ agrum digressus (nam Iacobus Sabellus Picinini partibus faue-
 bat) Latium, propinquosq; urbi agros ita uastauit, uexauitq; ut me-
 tu, terroreq; cuncta compleuerit, magna etiam pecunia, per spe-
 ciem indutiarum, finitimis à populis comparata. Quæ res Pium
 Pötificem magnis diurnis, nocturnisq; itineribus (nam ea tempestate
 Senæ agebat) properare Romam compulit. Interea Franciscus Sfor-
 tia cum intellexisset parum prospere, ac pro antiqua gloria ab suis
 pugnatum, ueteri exercitu paucis diebus restituto, nouo etiam scripto,
 ac misso Donato, quem nouis copijs præfecerat, iussit utrumq; impe-
 ratorem cum omnibus copijs in Sabinam, ac Latium primo quoq;

- si in g. o. s. i. m. u. r. y. u. m. u. r. T. h. u. o. i. t. o. j. u. p. o. s. s. e. q. u. a.

tempore proficisci. Qui iunctis simul exercitibus cum Antonio Picolhomineo, quem Pius copiis suis præfecerat, aduersus Sabellum, ac Siluestrum bellum gererent. Sed quod hyems iam appetebat, expugnatis aliquot castellis, mature in hyberna concessere, quod etiam ab hostibus factum est. Nam copiis diuisis Picinus Siluestrum Palumbaria, Ioannem Comitem, et Carolum Ballionem cum parte copiarum in Marsis collocauit, ipse Hortonem profectus, reliquos in Marrucanis, Theatibusque distribuit. Quoniam autem ab sapientibus traditum est uiris, nihil eodem statu, quo est ortum permanere, quid mirum, rerum, ac locorum nomina cum ætatibus simul immutari? Igitur ne ijs, qui uetera sequuntur, noua quoque ignota sint nomina, placet quæ nunc sunt, et quæ olim fuere appellationes regionum, in quibus à Picinino bellum hoc gestum est, paucis describere. Aprutium unde nomen cepit, affirmare uix ausim, alij enim ab apris ductum putant, quod cum asperrimi montes, siluestriaque admodum in eo sint loca, apris inde frequentibus abundet, alij, quod pars quædam eius Præatinorum quondam esset, corrupto nomine, pro præatio Aprutium dictum uolunt. Sunt qui à locorum asperitate deducant, factumque ex Aspruto Aprutium uelint, idque nomen montanis primo locis inditum, post uero ab ijs qui Regum uectigalia exigere, paulatim productum, plures simul regiones complexum esse. Si quidem Marsos continet, qui nunc in Tallacotenses, Albenses, Celanenses, Aquilanos, Mareriosque distributi sunt. ceteri Sabinorum hi quadam ex parte, quàm Marsorum olim magis fuere. Itemque Carpsolanos, adhuc Piceni partem quæ à Truento Aternum usque, hinc Aquilanorum montibus, illinc Hadria continetur, Isque ager ab ijs, quæ in ea regione sunt, oppidis nomen accepit, ut Teramanus, Hadrianus, Pinnensisque. Nam quæ pars maxime septentriones spectat, olimque Sabinorum fuit, ea nunc Motæna uocatur. Peligni cum in tres olim diuisi essent partes, quæ in plano sita est, eam incolæ Valuam nominant, in qua Sulmo est nobile, ac frequens oppidum, totiusque regionis emporium. Reliquæ partes due ob cæli inclementiam ignobiles factæ, desertæque pene à cultoribus, pabulum æstate pecudibus ministrant. Quod ab Aterno et Saro id est Piscaria, et Sangro fluminibus, ac Maiella et Coetia montibus clauditur. Hadriaque alluitur, in qua sunt Horton, Lancianum, ac Theate, olim Marrucianorum fuit, in quibus Theates præstabant. Quod est à Saro Trifernum usque Ferentani tenebāt. mons hodie quoque Ferentus dicitur, Post quos sunt Dauni. Ferentanorum quondam celeberrimum fuit oppidum Istonium, nunc est Vastum ab Amone agnominatum.

Est in eo tractu celebre oppidum Atissa. a' Peli gnis per Apenninum qua in meridiē uergit, Samnites, ac Campaniam pertingit, Vulturno flumine dirimente, qui agrum Venafranum ab Iserniensi diuidit. Hæc loca Samnites olim tenebant. Cæterum Aprutium uniuersum Regum præfecti in partis distribuunt duas. Nam quod ab Aterno ac Marforum clauditur montibus, id ulterius Aprutium appellant, quod Marrucinos, Peli gnos, Ferentanos, & partem Samnitum complecti diximus, huic citeriori Aprutio nomen fecere, utrumq; Piscaria (ut dictum est) flumio dirimente. Sed redeo unde digressus sum. Ferdinandus accepta Sarnensi clade cum se Neapolim recepisset, Pyrrhū Bauucium, Ennecum Genarum, Inicum, & Alphonsum Daualos, qui nuntio cladis accepto statim se in Campaniam contulerant, cum equitibus quadringentis, et aliquot peditum cohortibus, aceris, Robertum Vrsinum Auerse cum præsidio imposuit. Ipse nunc Capuæ, nunc Neapoli agere, reliquias exeratus colligere, pecuniam quantum posset, publice, priuatimq; congrere, equos, arma, tela undiq; cogere. Hoc tempore maxime cognitum est, ciuium beneuolentiam, diuitiasq; popularium, non eos, qui in ærarium illati essent, Regum thesauros esse. Namq; eques, mercator, opifex, nobilis, ignobilis, inquilinus, etiam sacerdos certatim Regi pecuniam maxima pars sponte, pauci rogati offerre, atque elargiri, alij bellatorem equum, alij mulum cli tellarium. erant qui thoraces, loricas, arma, tela, hastas, qui pannos uestendis militibus, qui coria loricandis equis, telas faciendis tabernaculis, nullum denique rerum genus omitti, quod reficiendis copijs, atque instruendis militibus conduceret. Isabella Regina nunc in templis, nunc publicis in locis se se ciuibus ostendere, præferre paruos liberos, Alphonsi nepotes dicere, qui de populo Neapolitano tantopere esset bene meritus, ciues eos esse Neapolitanos, Italici generis, apud ipsos genitos, altos, educatos, non Gallicam præferre insolentiam, non peregrinos mores in urbem illaturos, cum ipso rum liberis, ac nepotibus ætatem acturos, cum ijs diuitias, honores, magistratus distributim partituros, cum ijs pueritiam, cum ijs adolescentiam, cum eisdem quoq; senectutem exacturos, regias opes, regni administrationem in eorum arbitrio ac manu futuram. Se uero quid nam aliud curaturam, q̄ ut publice, priuatimq; Neapolitani populi patrocinium gerere uideretur? Hæc dicendo lentos exatibat, exatibatos impellebat, impulsos confirmabat, Ipsa magna, & excellens habebatur, De qua quoniam res admonet, pauca dicam. Isabellæ pater fuit Tristanus Comes Cupertinensis, ex Claromontia familia, quæ in Gallia ulteriore

Gallia ulteriore habitata est nobilissima mater Catarina Ioannis Antonij Tarentini qui bellum hoc excitauit, utroq; e parente soror. Patre mortuo Ioannes Antonius eam, quæ minima natu erat, cum quatuor sororibus Lipij in Salentinis habuit, atq; educauit. Post collocatas autem sorores, & Alphonsi uictoriam, auunculi opera, Alphonso et cupiente, Ferdinando nupti tradita est, quem pater in regno Neapolitano heredem instituerat. Ipsa statim a primis annis mirum pudicitie ac continentie studium præ se tulit, domi parca, nõ tamen alieni appetens, formæ quantum dignitas posceret studiosa, religioni non sine superstitione dedita, facilis aditu, in responsis libera, magis quam aspera, magno animo, magno consilio, constans in aduersis, lenis in prosperis, populari eloquentia, quæq; nihil fictum, aut compositum præ se ferret, iusti, atq; honesti etiam ad contentionem colens. Quo minus autem gratitudinem exercere, atq; liberalitatem posset, mors prohibuit. Bello enim finito, rebus tamen regni non dum planè compositis, Neapoli diem obiit, cum sex iam liberos enixa esset. Mors eius uulgo molesta, quod uitam longe utilissimam omnes præsertim boni arbitrabantur. Igitur Rex aliquot turmis equitum restituit, militibus etiam è classe accitis, circiter idus Octobris Capuam mouit, ac direptis Formiculis, finitimusq; aliquot castellis in deditioem acceptis, aduersus Comitem Cerretanum profectus, confestim eum ad deditioem compulit, Carolo maiore natu è filijs obside accepto. Inde a Terrecusanis accessit, die uno uniuersa Caudinorum castella recepit, arce Aerolæ in quam mortales multi confugerant, circumfessa, et Alphonso Daualo cum præsidio illic relicto, qui obsidioni præesset, repenteq; aduersus Franciscum Comitem Casertanum profectus, Ducentam diripit, Munitianum incendit, Vallem ad deditioem cogit, ac paulo post Francisco dedito, Pomlianoq; recepto, Argentium circumfedit, quo minus autem Rex oppido per uim potiretur, tempestates prohibuere. Nam cum bruma iam appeteret, increbuerunt tempestates adeo, ut pleraq; tabernacula discinderentur, aut torrentibus correpta haurirentur, quæ è finitimus deuoluebatur montibus, egs, uirisq; simul immersis, demum corruptis omnibus, militaria etiam tuguria, quæ pro tempore stramentis constructa fuerant, passim natabant. fœdi dies, noctes longe fœdiores erant. Quod sentiens Matthæus Extendarus, cum etiam speraret Ursum, quem Tarentinus Campania decedens, quadringentis cum equitibus Nolæ reliquerat, comparatis auxilijs, subsidio uenturum, deditioem differebat. Tandem cognita Regis constantia, militumq; pertinacibus animis, Ferdinandi se fidei permisit. Quod idem paucis

post diebus Iacobus Galeota qui Harpadium cum presidio tenebat, secutus est. Nam et Iacobus quoque ad Andegauicensem defecerat, post rem in Brutijs aduersus tumultuantes bene gestam. Interim qui in Aërolæ arce circumfessi premebantur, cum se undique circumuallatos intellexerent, et spe annonæque deficerentur, ne quicquam ab Urso subuentione tentata, etiam Rex cum omnibus adesset copijs, pacti corporum incolumitatem arcem tradidere. Qua tradita Ferdinandus, quæ coeli foeda uis ferri ultra nequiret, in Montisfusculi uicos ibidem hibernaturus concessit. Nam Tarentinus, Ioannesque Lucanis, ac Campania relicta, in Hirpinos primo Iesualdum, post Vallatam, Charifrasiq; inde in Apuliam, finitimaque in loca discesserant. Satis enim constat Tarentinum cum uideret Ferdinandi res prostratas, Gallumque sibi præfidentem, mutato consilio, rebus suis ita consuluisse, uti relicta Campania, Ferdinandum penè circumfessum ad erumpendum inuitauerit, clam etiam missis ad Isabellam nuntijs, qui bonum eam habere animum iuberent, Regemque confirmarent, quippe cum ab ijs, qui Ioanis res solum spectarent, de se capiendo consilium inuitum aut sensisset, aut propter metum qui ei summus inerat, suspicatus esset. Per eosdem dies, ac post labefactos admodum Argentij muros, Robertus Sanseuerinius, Comes Calatinus, quem Franciscus è Gallia ceteriore propter singularem uirtutem ac rei militaris disciplinam cum exercitu miserat, è portu Formano soluens ad Regem cum paucis uenit, cuius aduentus non gratus modo, uerum etiam expectatus Regi fuit, tum quia uir bellicosus et acer, atque in uictorijs enutritus, tum quod Francisci sororis cum esset filius, magnam popularibus spem, maiores Regi spiritus excitauit. Huic è nauis descendenti præsto ad litus Rex fuit, declarauitque, quo suæ, quo hostium res in statu essent. quid illum agere uellet, quid ipse pararet cuncta simul aperuit, et primo quoque tempore, ut equite in nauibus imposito, exercitum omnem è Formano, ac Fundano in Baianum traduceret, ac Puteolanum agrum hortatus est. Hæc duobus ferme annis gesta.

FINIS